

Mauritshuis

Den Haag

*Koninklijk Kabinet
van Schilderijen*
Jaarverslag
2021

Mh

Bezoekadres Mauritshuis

Plein 29
2511 CS Den Haag

Postadres

Postbus 536
2501 CM Den Haag
mail@mauritshuis.nl
mauritshuis.nl

Missie

In ons huis voelt iedereen zich thuis,
je wordt er geraakt en geïnspireerd.

Visie

Het bieden van een meesterlijke ervaring,
waarbij menselijke verhalen en perspectieven
leiden tot reflectie en verbeelding.

Jaarverslag 2021

Jan van der Heyden, Gezicht op de Oudezijds Voorburgwal met de Oude Kerk in Amsterdam, 1670

Koninklijk Kabinet van
Schilderijen Mauritshuis

Galerij Prins Willem V

Het Mauritshuis is grote dank verschuldigd aan al zijn begunstigers

Founding partner

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Hoofdpartners

VriendenLoterij

NN Group

Tentoonstelling- en programmabegunstigers

Vervlogen – geuren in kleuren

Dutch Masters Foundation

M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting

Prins Bernhard Cultuurfonds

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap via de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Stichting Vrienden van het Mauritshuis

Stichting Zabawas

Facelifts & Makeovers

American Friends of the Mauritshuis

Fonds 1818

De heer C.J. Kroese

Marjon Ornstein Fonds

Mondriaan Fonds

Stichting Vrienden van het Mauritshuis

Educatief programma Mauritshuis

x mbo: een ontdekkingsreis

Fonds 21

Mauritshuis Business Platform

ABN AMRO Bank

BMW Group Nederland

Deloitte

Hago

Steunstichtingen

American Friends of the Mauritshuis

Dutch Masters Foundation

Stichting de Johan Maurits Compagnie

Stichting Vrienden van het Mauritshuis

Particuliere begunstigers

Ernst Nijkerk Fonds

Marjon Ornstein Fonds

De heer C.J. Kroese

De heer H.B. van der Ven

Bijdragen van fondsen voor aankopen en onderzoeksprojecten

Gieskes-Strijbis Fonds

Mondriaan Fonds

Vereniging Rembrandt

Raad van Toezicht & Directie in 2021

Raad van Toezicht

Lokke Moerel, *Voorzitter*

Ila Kasem, *Vicevoorzitter*

Rob Lelieveld, *Penningmeester*

Siela Ardjosemito-Jethoe

Ben van Doesburgh

Manfred Sellink

Titia Vellenga

Directie

Martine Gosselink, *Algemeen directeur*

Renée Jongejan, *Zakelijk directeur*

En zij die anoniem willen blijven

Inhoud

Voorwoord			
Directie		12	
Raad van Toezicht		16	
01	Covid-19	20	
02	<i>Vervlogen – geuren in kleuren</i>	22	
03	<i>Facelifts & Makeovers</i>	24	
04	Zelfportret Van de Venne	26	
05	Virtueel koerieren	28	
06	Geurbox	30	
07	Vernieuwde website en multimediatour	34	
08	<i>Licensing</i>	36	
09	Schilderwerkzaamheden historisch gebouw	38	
10	Vooruitblik jubileum	40	
11	Terugblik	44	
	A Collectie & Wetenschap	45	
	B Educatie & Programmering	45	
	C Marketing & Communicatie	47	
	D Business Development	48	
	E Personeel & Organisatie	49	
	F Facilitaire Zaken	50	
12	Verkort financieel jaarverslag	54	
13	Programma 2022-2023	62	
14	Bijlagen	68	
	A Aanwinsten	69	
	B Tentoonstellingen	69	
	C Bruikleenoverzicht	70	
	D Lezingen in het Mauritshuis	73	
	E Lezingen medewerkers buiten het Mauritshuis	73	
	F Publicaties Mauritshuis	76	
	G Overige publicaties medewerkers	76	
	H Restauraties & behandelingen; materiaaltechnisch onderzoek	78	

*De tentoonstelling
Facelifts & Makeovers gaf
een kijkje in de keuken van
het restauratieatelier.*

Voorwoord Directie

Tegen hoop en verwachting in domineerde Covid-19 ook in 2021 het reilen en zeilen van het Mauritshuis. De voortdurende maatregelen ter bestrijding van het virus hielden het museum flink in zijn greep; tentoonstellingen werden verplaatst, randprogrammering aangepast en commerciële events afgelast. Maar het meest misten we uiteraard ons publiek. Het was te lang te stil in onze museumzalen.

Terwijl we in 2020 veel experimenteerden om omgang te vinden met de nieuwe en nog onbekende 'Covid-19 realiteit', konden we in 2021 door de opgedane ervaring als organisatie sneller en doeltreffender reageren. In dit jaarverslag is te lezen hoe we onder uitdagende omstandigheden toch veel hebben gerealiseerd. Daarnaast werkten we vooruit naar een historische mijlpaal voor het museum: ons 200-jarig jubileum in 2022.

Maatschappelijke doelstelling

Onze activiteiten werden ingevuld op basis van onze scherpomlijnde maatschappelijke doelstelling, missie en visie. Het Mauritshuis verbindt het heden met het verleden, en duidt de impact hiervan vanuit kunsthistorisch, wetenschappelijk en educatief perspectief. Ons museum kent een doorlopende dialoog met een zo divers mogelijk publiek – zowel nationaal als internationaal – en draagt bij aan actuele thema's en het maatschappelijk debat. De collectie is hierbij uitgangspunt en het museum plaatst deze met uiteenlopende (maatschappelijke) partners in een context van wisselende thema's en perspectieven.

In onze huizen, die voor iedereen (fysiek en digitaal) toegankelijk zijn, word je geïnspireerd en geraakt door de schoonheid van de gebouwen, door de werken die je er kunt zien én de verhalen over die werken. Onze kunst en die verhalen die erachter schuil gaan zijn tijdloos en gaan over universele menselijke waarden en ethiek. Ze bieden vele aanknopingspunten om met elkaar in gesprek te gaan.

Bezoek tijdens Covid-19

In de 207 dagen dat we open waren ontving het museum afgerond 113.000 bezoekers, terwijl we voor het hele jaar hadden gehoopt op 198.700 verkochte tickets. Ten opzichte van 2020 betekende dit een daling van 19%. De zomermaanden juli en augustus waren het 'drukst', terwijl dit normaal gesproken niet

de best bezochte periode is. De Galerij Prins Willem V was al sinds de eerste lockdown (13 maart 2020) gesloten en werd pas in september heropend, tot we weer in lockdown gingen medio december. Met 1.223 bezoekers daalde het bezoekersaantal van de Galerij Prins Willem V met 77%.

Vanwege de terugval van het internationale toerisme zijn de meeste tickets verkocht aan binnenlandse bezoekers. Buitenlandse ticketverkoop (18%) werd veelal geregistreerd vanuit de ons omringende landen Duitsland, België en Frankrijk. Het was opvallend dat de herkomst van bezoekers sterk samenhangt met de progressie van het vaccinatie- en booster programma in de betreffende landen. Zo zagen we in het najaar weer meer bezoekers vanuit Groot-Brittannië.

Indringende geurtjes en facelifts

De zomertentoonstelling *Hallo Vermeer!* moesten we helaas uitstellen naar 2022, maar gelukkig vielen de twee tentoonstellingen die wel waren te zien zeer in de smaak bij ons publiek. In *Vervlogen – geuren in kleuren* (5 juni t/m 29 augustus 2021) activeerden we de neus, een zintuig dat niet vaak wordt aangesproken in musea. Er hingen kunstwerken die op verschillende manieren sterke associaties met geuren oproepen. Dankzij geurzulen konden bezoekers bij acht schilderijen de bijbehorende geuren die refereerden aan het stadsleven, gezondheid of het (gebrek aan) hygiëne, ook echt opsnuiven. De tentoonstelling *Facelifts & Makeovers* (7 oktober 2021 – 9 januari 2022) gaf een kijkje in de keuken van het restauratieatelier. Aan de hand van een aantal gerestaureerde schilderijen vertelden onze drie restauratoren met behulp van video's en touchscreenpresentaties over hun werkwijze en de dilemma's die ze tegen kwamen.

In 2021 is de tentoonstellingsprogrammering tot 2027 vastgesteld. Naast traditionele Mauritshuis-onderwerpen, gaan we meer tentoonstellingen maken die uitgaan van een sociaal of menselijk perspectief, de actualiteit of maatschappelijke relevantie. Voor 2023 staan tentoonstellingen over Jacobus Vrel en Roofkunst op de agenda.

Versterkingen

In 2021 kochten we een klein en zeer fijn geschilderd zelfportret van Adriaen van de Venne. Dit schilderij is een topstuk uit zijn vroege periode en een versterking van de hoogwaardige groep zelfportretten in de

collectie. Ook ontvingen we in langdurig bruikleen *De opvoeding van Maria* van de Zuid-Nederlandse schilder Michaelina Wautier (1604-1689) uit 1656. Wautier was één van de weinige vrouwelijke historieschilders uit de 17de eeuw en het schilderij is daarom een welkome toevoeging aan de vaste opstelling. Wautier laat liefdevol zien dat menselijke thema's zoals zorg, aandacht en opvoeding universele waarden van alle tijden zijn.

Het restauratieatelier heeft veel tijd en energie gestoken in het onderzoek en de presentatie van de tentoonstelling *Facelifts & Makeovers*. In nauwe samenwerking met andere instellingen zijn lopende onderzoekprojecten voortgezet en nieuwe projecten gestart, zoals *De Reconstructie Meisje met de parel*, *Mauritshuis in oorlogstijd* en het *Vermeeronderzoek* (met het Rijksmuseum).

Er is een plan op hoofdlijnen ontwikkeld voor de vernieuwing van de Galerij Prins Willem V. Een bouwkundig haalbaarheidsonderzoek gaf inzicht in de optimale toegankelijkheid en doorstroom van bezoekers. In 2022 worden de presentatievorm en inhoudelijke thematiek verder uitgewerkt. In een ondernemingsplan worden verschillende scenario's voor de toekomstige invulling berekend. Medio 2024 zouden de plannen realiteit moeten zijn, want in dat jaar viert de Galerij Prins Willem V haar 250-jarig jubileum.

Diversiteit & Inclusie

2021 kenmerkte zich ook door een verdere inbedding van het thema D&I in ons dagelijks werken en de programmering. We namen weer deel aan de jaarlijkse Ketu Koti herdenking met een dialoogtafel. Met Vice Media en diverse jongeren zijn we het programma *MauritsTalks* online verder gaan ontwikkelen, met als thema representatie in het Mauritshuis. De hele organisatie sprak met een corporate antropoloog over veranderprocessen, verschillen en samenwerken. Hierna volgden *kampvuorgesprekken* in de verschillende afdelingen, met als onderwerp het omgaan met diversiteit binnen de teams. Een groot aantal medewerkers nam deel aan een online training inclusief schrijven. In het kader van het jaarlijks terugkerende programma *Sharing Stories on Contested Histories* vond met de Reinwardt Academie, RCE en diplomaten en medewerkers van ambassades in Nederland een sessie plaats over de omgang met koloniale geschiedenis in het Mauritshuis.

Een museum vol dieren

In september ging onze vernieuwde website *live*. Hiermee stellen we het museum open voor bezoekers overal, thuis achter een laptop of in de tram op een mobiele telefoon. De vernieuwde website biedt op een laagdrempelige en inspirerende manier toegang tot onze collectie. In verhalen over *Het beroemdste meisje ter wereld*, *Een museum vol dieren* of de wereld van *De schilderijendokter* laten we uiteenlopende stemmen en perspectieven horen van (externe) experts, van een restaurator of bioloog tot een fashion activiste. We willen de collectie vanuit vele perspectieven voor een breed publiek tot leven brengen. Met de vernieuwde multimediatour kunnen bezoekers in het museum zelf een thema of perspectief kiezen dat naadloos aansluit op de website. Het is zelfs mogelijk om de collectie te bekijken aan de hand van speciaal over bepaalde schilderijen gemaakte nummers van ons muzieklabel *Bekijk het Mauritshuis met je oren*.

Tinderen op zaal

Veel events zijn tijdens de lockdowns geannuleerd, verzet of verplaatst naar de online omgeving. De heropening van Nederlandse musea op 5 juni werd groots gevierd met *de NN Open Museumweek*. Heel Nederland kon een gratis toegangskaart aanvragen voor één van de museale partners van Nationale-Nederlanden, waaronder het Mauritshuis. Voor deze actie heeft NN Group in het voorjaar van 2022 een SponsorRing ontvangen, een prijs ter erkenning van de beste sponsoracties van Nederland. Een hoogtepunt met onze bezoekers was *de Museumnacht Den Haag* op zaterdag 9 oktober. Er was van alles te beleven en te doen in onze museumzalen, zoals het maken van tinderprofielen voor onze portretten, dans van danseres Junadry, of een wandeling in en om het museum met zanger en parttime wandel-goeroe Tim Knol.

Financieel

Het museum verkrijgt eigen inkomsten uit ticketverkoop en zaalverhuur, en wordt ondersteund door middel van particuliere schenkingen en sponsorcontracten. Het museum besteedt veel aandacht aan het onderhouden van goede relaties met externe partijen. Onze hoofdpartners NN Group en de VriendenLoterij zijn van onschatbare waarde. Tot onze vreugde is afgelopen jaar het

contract met de NN Group met drie jaar verlengd tot eind 2024, inkomsten die we volledig inzetten voor (rand)programmering ter verbreding van het bezoekersbereik. Een aantal zeer trouwe steunpartners zijn de ledenorganisaties Vrienden van het Mauritshuis, Stichting de Johan Maurits Compagnie (JMC), American Friends of the Mauritshuis (AFMh) en Dutch Masters Foundation (DMF). Talloze overheidsfondsen en particuliere fondsen die we voor specifieke projecten benaderen zijn eveneens van essentieel belang voor de werking van het museum.

De financiële prestaties van het Mauritshuis zijn in 2021 bepaald door de pandemie en de sterk verminderde toegankelijkheid, net als in 2020. Dankzij kostenbesparingen, de zeer gewaardeerde financiële steungelden vanuit het culturele noodfonds van het Ministerie van OCW en de Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW) was het resultaat (naar omstandigheden) slechts gering negatief.

Naar ons jubileum

Het jaarverslag 2020 eindigden we met de verwachting dat het museum weer snel normaal open zou zijn. De realiteit bleek anders en daarom werd ook 2021 een pittig jaar voor het museum, net als voor de gehele Nederlandse culturele sector. Op basis van deze ervaringen zullen we nu dus terughoudend zijn met verdere Covid-19 prognoses. Bezoekers weten ons vooralsnog weer te vinden, al zijn dit nog niet de aantallen van voor de pandemie. Maar we blijven optimistisch en verheugen ons op het jubileum, een feestelijk jaar dat we samen met ons publiek grootschalig vieren.

Medewerkers van het Mauritshuis, 2021.
Foto: Lars van den Brink

Directie

Martine Gosselink, *Algemeen directeur*
Renée Jongejan, *Zakelijk directeur*

Voorwoord Raad van Toezicht

Binnen de missie en visie van het Mauritshuis staan de begrippen ‘Meesterlijk’ en ‘Menselijk’ centraal. Het Mauritshuis wil een museum zijn waar iedereen zich thuis voelt en waar de bezoeker wordt geraakt en geïnspireerd. Met bewondering en waardering zag de Raad van Toezicht dat het afgelopen jaar door alle medewerkers toegewijd en met grote inzet is gewerkt aan allerlei initiatieven die deze missie handen en voeten geven. En dit alles onder uitermate onfortuinlijke omstandigheden. De pandemie tekende ook het jaar 2021.

Het is geen sinecure om bezoekers zich thuis te laten voelen in een museum dat vanwege Covid-19 maatregelen weer een groot deel van het jaar gesloten was. Het hybride werken (thuis en in het museum) zorgde voor diverse procesmatige uitdagingen voor de organisatie. Onderling *live* contact tussen werknemers uit alle afdelingen was een tijd nauwelijks mogelijk, terwijl dat ontzettend belangrijk is voor de samenhang. Maar hoewel de prognoses voor 2021 te optimistisch bleken (ook wij hadden verwacht dat de ergste ellende achter de rug zou zijn), laat dit jaarverslag zien dat het Mauritshuis zich ook in het tweede Covid-19 jaar goed staande heeft gehouden en dat veel prijzenswaardige initiatieven zijn ontplooid.

Vorbij de muren van het museum

In een tweetal bijzondere tentoonstellingen werden bezoekers op vernieuwende wijze aangesproken. Een zinnenprikkende ervaring was *Vervlogen – geuren in kleuren*, waar de zintuigen zicht en geur elkaar aanvulden. De bezoeker kon als het ware ruiken wat op het schilderij te zien was. De mogelijkheid om een geurbox te bestellen bleek in Covid-19 tijd een schot in de roos en bracht de museumervaring tot achter de voordeur bij mensen thuis. Het hoge niveau van het werk van het team restauratoren van het Mauritshuis is onder kenners en liefhebbers al lang bekend. Dankzij *Facelifts & Makeovers* kon nu ook een breed publiek kennis nemen van dit belangwekkende en boeiende werk achter de schermen. Inhoudelijke kwaliteit, een toegankelijke presentatie en prikkelende communicatie gingen bij deze tentoonstellingen hand in hand.

Maar ook de vernieuwde website en multimediatour, de bruisende heropeningsweek in juni en de vele samenwerkingen die het museum is aangegaan met

verschillende maatschappelijke organisaties in Den Haag, tonen dat het publiek met veel creativiteit en flair werd opgezocht. Daarbij beperkten activiteiten zich niet alleen tot de gebouwen aan de Hofvijver, maar spreidden zich steeds meer uit over Den Haag. De Raad van Toezicht juicht deze initiatieven om nog meer dan voorheen een Haags museum te zijn van harte toe.

Waardering

Afgelopen jaar ontvingen we externe waardering op het publieksprogramma in veelal lovende media aandacht of enthousiaste reacties van bezoekers. Uit intern medewerker onderzoek bleek ook dat het volledige team trots is op het Mauritshuis, en het museum ervaart als een veilige werkplek. De verbeterpunten die naar voren kwamen, waaronder de hoge werkdruk samenhangend met het jubileumjaar, worden opgepakt door directie en MT. De Raad van Toezicht dankt iedereen hartelijk voor de betrokkenheid en de tomeloze inzet, van de gedreven directie en het MT tot alle medewerkers en de vrijwilligers, zoals de mensen die zelfs in dit jaar een mooi resultaat neerzetten met de museumwinkel. Dankzij ieders toewijding kan het museum toch terugkijken op een succesvol jaar.

Zonder financiële ondersteuning van de hoofdpartners, steunstichtingen, talloze overheidsfondsen en particuliere fondsen kan het museum zijn deuren niet openen. We zijn al deze partijen zeer erkentelijk. We willen hier ook speciale dank uitspreken aan de ons sterk steunende overheid en het Ministerie van OCW, zonder wiens jaarlijkse bijdrage en de extra Covid-19 steunpakketten de financiële resultaten zonder twijfel veel slechter waren geweest.

Raad van Advies

In 2021 is een Raad van Advies geïnstalleerd die de directie gevraagd en ongevraagd adviseert over maatschappelijke onderwerpen, waarschuwt voor eventuele valkuilen en meedenkt over het enthousiasmeren van zoveel mogelijk kunstliefhebbers voor het Mauritshuis. Als leden zijn aangesteld Hafida Abahai, Gunay Uslu (uitgetreden per 1/2/2022 vanwege de aanvaarding van de functie als staatssecretaris Cultuur & Media), Eppo van Nispen tot Sevenaer en Allie Simonis.

Governance

Onze rol als toezichthouder is in 2021 tegen het licht gehouden door een evaluatie onder begeleiding van een externe adviseur. Thema's als de samenstelling en profiel, vergaderproces en cultuur, belangrijkste onderwerpen van toezicht, de voorzitter en de samenwerking met de directie zijn kritisch doorgenomen. De leden van de raad en de directie hebben een vragenlijst ingevuld, die vervolgens is besproken bij individuele interviews. Het resultaat was een positief evaluatierapport, afgesloten met een reeks praktische aanbevelingen die inmiddels zijn geïmplementeerd.

Na een uitgebreide selectieprocedure is BDO benoemd tot nieuwe externe accountant van het Mauritshuis voor de controles vanaf 2021. Hiermee kwam een einde aan een jarenlange samenwerking met PWC. Het museum voldoet met deze verandering aan de Code Cultural Governance, die voorschrijft om op gezette tijden van accountant te wisselen.

Naast dit jaarverslag is eveneens een apart financieel jaarverslag 2021 opgesteld, volgens het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies van het Ministerie van OCW. In het financieel jaarverslag is een uitgebreide reflectie opgenomen over onder meer de financiën, de impact van Covid-19, de invulling van het begrip ondernemerschap, de Code Cultural Governance en de beheersmatige aspecten ten aanzien van de collectie.

Jubileum

In 2022 viert het Mauritshuis dat het precies twee eeuwen geleden is dat de deuren opengingen voor het publiek. Ter gelegenheid van deze historische mijlpaal wil het museum aan zo veel mogelijk mensen laten zien en laten ervaren hoe de collectie een blijvende bron van inspiratie is. Met in ons achterhoofd het besef dat de ontwikkelingen in de Oekraïne of een heropleving van de pandemie een impact kunnen hebben op het verloop van dit feestelijke jaar, kijken wij hier toch verwachtingsvol naar uit.

Raad van Toezicht

Lokke Moerel, *Voorzitter*
Ila Kasem, *Vicevoorzitter*
Rob Lelieveld, *Penningmeester*
Siela Ardjosemito-Jethoe
Ben van Doesburgh
Manfred Sellink
Titia Vellenga

Foto: Ivo Hoekstra

Verlaten zalen tijdens de tentoonstelling Vervlogen – geuren in kleuren. Het museum was in 2021 meer dan vijf maanden gesloten.

Covid-19

Na een bewogen 2020, een jaar in het teken van de pandemie, hadden we gehoopt op een terugkeer naar het 'oude normaal'. Maar helaas bleek de praktijk weerbarstiger. De maatregelen ter bestrijding van de pandemie raakten ons diep: het Mauritshuis was in 2021 maar liefst 158 dagen gesloten voor het publiek (tegen 137 dagen in 2020). Alleen tussen 26 mei en 19 december konden we bezoekers verwelkomen. We waren 143 dagen open met allerlei beperkingen en slechts 64 dagen was een (enigszins) normaal bezoek mogelijk. De Galerij Prins Willem V bleef in 2021 286 dagen gesloten (294 dagen in 2020), omdat het onmogelijk was hier de verplichte 1,5 meter afstand te handhaven.

In de opengestelde periodes werd het publiek geconfronteerd met diverse maatregelen om een zo veilig mogelijk bezoek te faciliteren. De openingstijden waren beperkt en groepen kenden een maximale grootte. Bezoekers moesten een tijdslot reserveren. Aan de deur controleerden we op het Corona-Toegang-Bewijs of werden een aantal medische vragen gesteld. Binnen was het dragen van een mondkapje verplicht en natuurlijk stonden overal ontsmettingszuilen. Het doorlopend op- en afschalen van dergelijke maatregelen conform het museumprotocol stelde de organisatie van het Mauritshuis, onze communicatie en onze bezoekers in 2021 zwaar op de proef.

Dit alles had natuurlijk grote invloed op de toegankelijkheid van het museum, wat we direct terugzagen in de bezoekersaantallen die een daling kenden van 19% ten opzichte van 2020 (wat natuurlijk ook al een tegenvallend jaar was qua ticketverkoop). We kwamen in totaal uit op 113.000 bezoekers, terwijl we hadden gehoopt op 198.700 bezoekers.

Dankzij een minder gevaarlijke variant van het Covid-19 virus en de hogere vaccinatiegraad wordt ten tijde van dit schrijven hoopvol uitgekeken naar de laatste fase van de pandemie, waarin het maatschappelijk leven niet meer volledig ontwricht wordt door het virus. Alhoewel wij door alle onzekerheden die Covid-19 heeft gebracht inmiddels geoefend zijn in het opvangen van onverwachte ontwikkelingen, kan een nieuw, schadelijker variant alles weer veranderen. Daarom prijst het museum zich gelukkig met een ons sterk steunende overheid én een gezonde financiële positie.

Hoofdstuk 02

Vervlogen – geuren in kleuren

Van bloemen en bedwelmende parfums tot stinkende grachten en onwelriekende lichaamsluchtjes. In de tentoonstelling *Vervlogen – geuren in kleuren* ging het over de zintuiglijke rol van geur in het dagelijks leven, over het ruiken en gezondheid, over 'nieuwe' kruidige geuren uit verre landen en over het verdwenen geurenlandschap van het verleden. Hoe werden geur en reuk uitgebeeld op schilderijen, prenten en tekeningen? Welke betekenissen hechtte men eraan en welke associaties riepen ze op? Valt het leven uit een andere tijd door de neus dichterbij te halen.

We worden omringd door ontelbare geuren. Ze vervliegen, maar hebben een grote invloed op onze emoties, vaak op een onbewust niveau. Over dit onzichtbare en ongrijpbare fenomeen zijn vele verhalen te vertellen, net als over kunst. Onze tentoonstelling was opgezet als een ontdekkingsstocht langs verscheidene verhalen over geur, kunst en zintuiglijke waarneming. Je werd uitgenodigd om je reukzin in te zetten bij het kijken. Speciaal voor de tentoonstelling waren acht toepasselijke geuren ontwikkeld. Door het bedienen van een voetpompje in een geurzuil kon je die letterlijk opsnuiven. In het kader van duurzaamheid zijn die speciaal voor ons ontwikkelde geurpompen na de tentoonstelling verspreid onder collega instellingen.

Populair was de penetrante stank van de gracht, te ruiken bij Jan van der Heydens *Gezicht op de Oudezijds Voorburgwal*: een mengsel van al het meurende afval dat toen in het water werd gekieperd. Ook kon de bezoeker kennismaken met de chemische geur van bleekvelden bij het *Gezicht op Haarlem* van Jacob van Ruisdael. Op basis van historische recepten waren een zomerparfum en een winterparfum gemaakt, die mensen toen in een pomander (geurbol) bij zich droegen. Zo'n parfum zou bescherming bieden tegen ziektes zoals de pest, waarvan men dacht dat die via geur werden verspreid.

Hoofdstuk 03

Facelifts & Makeovers

Het werk van onze drie restauratoren spreekt tot de verbeelding van bezoekers, maar hun werkplek is niet openbaar toegankelijk. Bij de tentoonstelling *Facelifts & Makeovers* werd de schijnwerper gericht op wat meestal verborgen blijft: het restaureren en technisch onderzoeken van schilderijen. We zoomden in op twintig restauraties uit de afgelopen 25 jaar, waarbij telkens andere aspecten uit de restauratiepraktijk aan bod kwamen. In vitrines bij de schilderijen toonden we naast historische pigmenten en bindmiddelen ook moderne gereedschappen en materialen van een restaurator. Schilderijen van Jan Steen en Pieter de Hooch waren bij hoge uitzondering zonder hun lijst te zien. De restauratie van De Hoochs schilderij was nog niet klaar. Bezoekers konden kiezen uit drie opties voor de verdere behandeling. De resultaten van deze publieksstemming wegen mee bij het vervolg van de restauratie.

Bij *Facelifts & Makeovers* was een belangrijke plaats ingeruimd voor de publieksbegeleiding, die het product was van een nauwe samenwerking tussen verschillende afdelingen van het museum. Kinderen konden deelnemen aan een speciale kijkroute. Alle video's, animaties, digitale sliders (situatie voor en ná restauratie) en podcasts zijn op onze website terug te vinden, zodat de inhoud van de tentoonstelling permanent zichtbaar blijft.

De grote aandacht voor publieksbegeleiding was medebepalend voor het succes van de tentoonstelling. De presentatie kreeg veel positieve reacties, zowel van het algemene publiek als van vakgenoten uit binnen- en buitenland. In de Volkskrant vatte Wieteke van Zeil de essentie mooi samen: "[In] de verrassende tentoonstelling *Facelifts & Makeovers* ... gaf het jaloersmakend leuke restauratieteam van het Mauritshuis prijs tegen welke dilemma's ze aanlopen als een kostbaar, eeuwenoud schilderij moet worden gerestaureerd. Het 21ste-eeuwse restauratiewerk lijkt me hét tegengif voor de snelle, door impulsen gedreven en door techniek en media opgejaagde levensstijl van de rest van de mensheid. Monnikenwerk met materiaalliefde is het."

Hoofdstuk 04

Zelfportret Van de Venne

Met steun van de VriendenLoterij, de Vereniging Rembrandt en een particulier kon in het voorjaar van 2021 een bijzonder zelfportret van Adriaen van de Venne (1589-1662) uit Amerikaans particulier bezit worden verworven. Het schilderijtje is een meesterwerk op klein formaat: zeer fijn geschilderd en in een bijna perfecte staat. Hoewel hij tegenwoordig niet zo bekend is, was Van de Venne één van de markantste kunstenaarspersoonlijkheden uit de Hollandse zeventiende eeuw. Hij was een echt multitalent: schilder, ontwerper van prenten en boekillustraties, maar ook verdienstelijk dichter. Uit zijn omvangrijke oeuvre – zowel in woord als in beeld – komt Van de Venne naar voren als een creatief, origineel en vooral ook humoristisch persoon.

Een zelfportret heeft altijd iets speciaals. Het laat niet alleen zien hoe de schilder eruit zag, maar vooral ook hoe hij of zij door anderen gezien wilde worden. Adriaen van de Venne presenteert zich hier als een man die het heeft gemaakt. Zijn zelfverzekerde, bijna arrogante blik heeft iets tijdloos en kennen we bijvoorbeeld ook van filmsterren en andere beroemdheden. Zijn dure kleding straalt welvaart uit. Op het moment dat hij zichzelf vereeuwigde, was Van de Venne de absolute rising star onder de schilders in zijn toenmalige woonplaats Middelburg. En dat zie je eraan af.

De schildertechniek kenmerkt zich door een uiterste verfijning en beheersing. Een van de restauratoren vertelt hierover: "Wat dit portret zo bijzonder maakt, is hoe de kostbare molensteenkraag geschilderd is. Op basis van de ondertekening was de ruimte hiervoor in de verf uitgespaard. Met zwart werden de diepste schaduwen spaarzaam aangegeven. En daarna schilderde Van de Venne heel effectief en trefzeker met dikke witte verf de krullende plooiën van de kraag, waarbij hij de gelige preparatielaag bewust zichtbaar heeft gelaten. Met wat grijze verf maakte hij het af. In de beperking toont zich de meester!".

Hoofdstuk 05

Virtueel Koerieren

Tijdens de pandemie werden tentoonstellingen veelvuldig verplaatst, verlengd of uitgesteld, maar kunstwerken reisden nog steeds de wereld over. Vanwege verschillende regels per land (in sommige landen bleef de culturele sector gewoon open) waren de musea internationaal namelijk niet tegelijkertijd gesloten, waardoor het bruikleenverkeer gewoon door ging. Het is gebruikelijk dat koeriers meereizen om een kunsttransport te monitoren, maar dat kon dus niet meer vanwege Covid-19 restricties rondom internationaal reizen.

Hoe konden we dat anders organiseren? Registrars zochten wereldwijd met elkaar naar oplossingen. We gingen communiceren via Teams, Zoom of FaceTime en ontmoetten daardoor collega's van over de hele wereld. In 2021 ontstond ook de virtuele of digitale koerier; we keken via een videoverbinding van afstand mee naar het uitpakken, installeren of weer inpakken van een bruikleen. In de loop van het jaar stelden we procedures en handleidingen op en we gingen betere camera's gebruiken. Zo werd het meekijken op afstand steeds verder geprofessionaliseerd. Via WhatsApp hielden we bij waar een transport zich bevond, of het vliegtuig was geland en of de douanepapieren correct waren ingevuld.

Het virtueel koerieren leverde soms ook onverwachte momenten op. We ontmoetten gezinsleden die nieuwsgierig getuige waren van een deïnstallatie, werden aan een geheel tentoonstellingsteam voorgesteld of kregen de laatste mondkapjesmode in het museum te zien. Met het virtueel koerieren voldeden we direct aan een ander speerpunt binnen de museumwereld. Door het heen en weer vliegen van koeriers te beperken bevorderden we de duurzame ambities van de sector.

Virtueel koerieren zal echter niet de nieuwe standaard worden. Via een videoverbinding is de conditie van het bruikleen toch niet écht goed te bekijken en je mist de finesses van het kunsttransport. Maar als ondersteuning in het bruikleenverkeer is het zeker een blijver. Het mooiste resultaat was misschien wel de razendsnelle collegiale oplossing tussen internationale registrars om het bruikleenverkeer doorgang te laten vinden in lastige tijden. Immers, zonder bruiklenen geen tentoonstellingen.

Geurbox

Ook in het tweede jaar met Covid-19 is er tijdens de lockdowns creatief gezocht naar alternatieve manieren om ons publiek toch te vinden, met name via de online programmering. De eerste digitale interactieve kijk- en ruik-rondleiding ter wereld bij de tentoonstelling *Vervlogen - geuren in kleuren* bleek daarbij een groot succes. De geurbox zorgde voor een bijzondere museale beleving op de bank in je huiskamer. Het maakte de teleurstelling dat deze tentoonstelling pas op 5 juni open ging (in plaats van 14 februari) iets dragelijker.

Voor € 20 luisterden geïnteresseerden naar een gesprek tussen onze conservator en een culinair journalist, die de bezoekers meenamen door de tentoonstelling. Met in de geurbox meegeleverde geurverstuivers kon bij een deel van de besproken schilderijen ook de bijbehorende geur worden opgesnoven, zoals die van een kruidenierswinkel (een aangename mélange van de specerijen kruidnagel, foelie en nootmuskaat) of de indringende lucht van Hollandse bleekvelden. Zo kon je thuis de tentoonstelling bekijken en ruiken tegelijkertijd. Het online bezoek werd hiermee een zintuiglijke beleving, zoals ook de tentoonstelling zelf in het museum was bedacht.

Dankzij de geurbox werd het bereik van *Vervlogen - geuren in kleuren* sterk vergroot. Door de livestream persevents en digitale rondleiding kon ook vanuit het buitenland de tentoonstelling echt ervaren worden. Er zijn maar liefst 283 berichten verschenen in de pers, waarvan de meerderheid in internationale media. "What the Mauritshuis achieves with its specially manufactured scents is not just the olfactory equivalent of a soundtrack to the paintings, but a kind of doorway in itself to the pungent realities of the past.", aldus kunstcriticus Laura Cummings in de Guardian op 28 februari 2021.

Mauritshuis Bezoek Ontdek collectie Nu te doen Shop Meer ▾

NL 🔍 Tickets

Een wereld vol dieren

Wat je hier ziet is een heel oud verhaal. Het gaat over Adam en Eva, de eerste mensen op de aarde. Ze woonden in een prachtige tuin die zó mooi was dat hij het paradijs werd genoemd. Het was altijd mooi weer in het paradijs, dus Adam en Eva waren de hele dag buiten en hoefden niet eens kleren aan. Eigenlijk hadden ze altijd zomervakantie.

Adam en Eva woonden niet alleen in het paradijs: er waren ook heel veel dieren. Zoals paarden en aapjes, leeuwen en tijgers, olifanten, honden, katten en heel veel verschillende vogels. En er was nooit gedoe – iedereen leefde heel makkelijk met elkaar samen. Op dit schilderij zie je hoe fijn het er was.

 Auke-Florian Hiemstra
Bioloog, columnist, wetenschapper

Een wereld vol dieren Maurits Muis Een slim vogeltje Een vreemde vogel Twee vechtersbazen Hondenshow Een loeigrote stier

Scroll →

Hoofdstuk 07

Vernieuwde website en multimediatour

Niets kan tippen aan het oog in oog staan met het échte kunstwerk, maar toch komen veel kunstliefhebbers tijdens of voorafgaand aan een bezoek aan het Mauritshuis al online in aanraking met de collectie. Om digitaal een even grote kwaliteit en beleving te bieden als in de fysieke omgeving, heeft het Mauritshuis eraan gewerkt om de collectie online aantrekkelijker, toegankelijker en met meer diepgang te presenteren. Het resultaat is een nieuwe vooruitstrevende website en multimediatour, waarbij verhalen over de vaste collectie én de voorkeuren van onze bezoekers centraal staan.

Naast dat we hiermee toegang bieden tot informatie en afbeeldingen van onze schilderijen, is het een plek waar bezoekers worden meegenomen in thematische verhalen, passend bij de interessegebieden van verschillende doelgroepen. Families leren bijvoorbeeld alles over dieren op onze schilderijen. Kinderen kunnen zelf online op zoek gaan naar die dieren en worden daarbij aan de hand genomen door een bioloog. Het *Meisje met de parel* verdient natuurlijk een eigen thema, waar we met video's, verhalen en audiofragmenten laten zien waarom ze zo populair is en haar fans wereldwijd elke dag weer inspireert. Een van onze restauratoren vertelt op een laagdrempelige manier over de resultaten van het jarenlange onderzoek naar het schilderij.

Deze thematische aanpak en meerstemmigheid voerden we ook in het museum door met de introductie van een multimediatour, die naadloos aansluit op de vernieuwde website. In deze app kunnen bezoekers nu zelf kiezen over welk thema men meer wil weten en wiens perspectief men wil horen. Dus jong of oud, kunstkenner of niet, klassiek geïnteresseerd of juist meer populair: de vernieuwde website en multimediatour zorgen ervoor dat we meer mensen kunnen bereiken dan ooit tevoren.

Hoofdstuk 08

Licensing

De collectie van het Mauritshuis is populair. Op allerlei plekken worden onze bloemstillevens, het *Puttertje* en natuurlijk het *Meisje met de parel* gebruikt op producten en decoratiematerialen. De beelden van onze collectie zijn vrij van rechten, maar toch leefde intern al jaren het idee dat we hier als 'eigenaar' meer mee zouden kunnen doen. Om die reden zijn we in 2021 op zoek gegaan naar *licensing partners*. In dit soort samenwerkingen staat het aanbieden van kunsthistorische kennis en hoge resolutie beelden centraal, in ruil voor een (inter)nationaal bereik en een procentuele afdracht van de marge. We willen hiermee een groter publiek bereiken, de naamsbekendheid vergroten en een verhaal vertellen waar we ons in kunnen vinden. Daarnaast is dit voor het Mauritshuis een interessant nieuw verdienmodel.

We hebben een vliegende start gemaakt met drie enthousiaste *licensing partners*: SECRID, de Nederlandse ESSENZA HOME en het Japanse Medicom; partners voor wie oude kunst een logische en dankbare bron van inspiratie is. Ze willen graag bijdragen aan het beheer en behoud van ons culturele erfgoed.

ESSENZA HOME heeft een mooie lijn interieurartikelen en persoonlijke accessoires gelanceerd in Nederland en Duitsland. ESSENZA by Mauritshuis presenteerde een lijn met dekbedovertrekken, kussenhoezen en kleden met uniek *artwork* van bloemen, landschappen en het *Meisje met de parel*. Een prachtige pop-up store in de Haagse Bijenkorf was de bekroning op deze samenwerking. SECRID ontwikkelde met het Rijksmuseum en het Mauritshuis voor de wereldwijde markt vier wallets, met details van het *Puttertje* en het *Meisje met de parel*. Met het bedrijf Medicom maakten we de *Be@rbrick Johannes Vermeer (Girl with a Pearl Earring)*. Dit soort designerberen zijn internationaal gewilde verzamelobjecten geworden sinds de eerste is uitgebracht in 2001.

Hoofdstuk 09

Schilderwerkzaamheden historisch gebouw

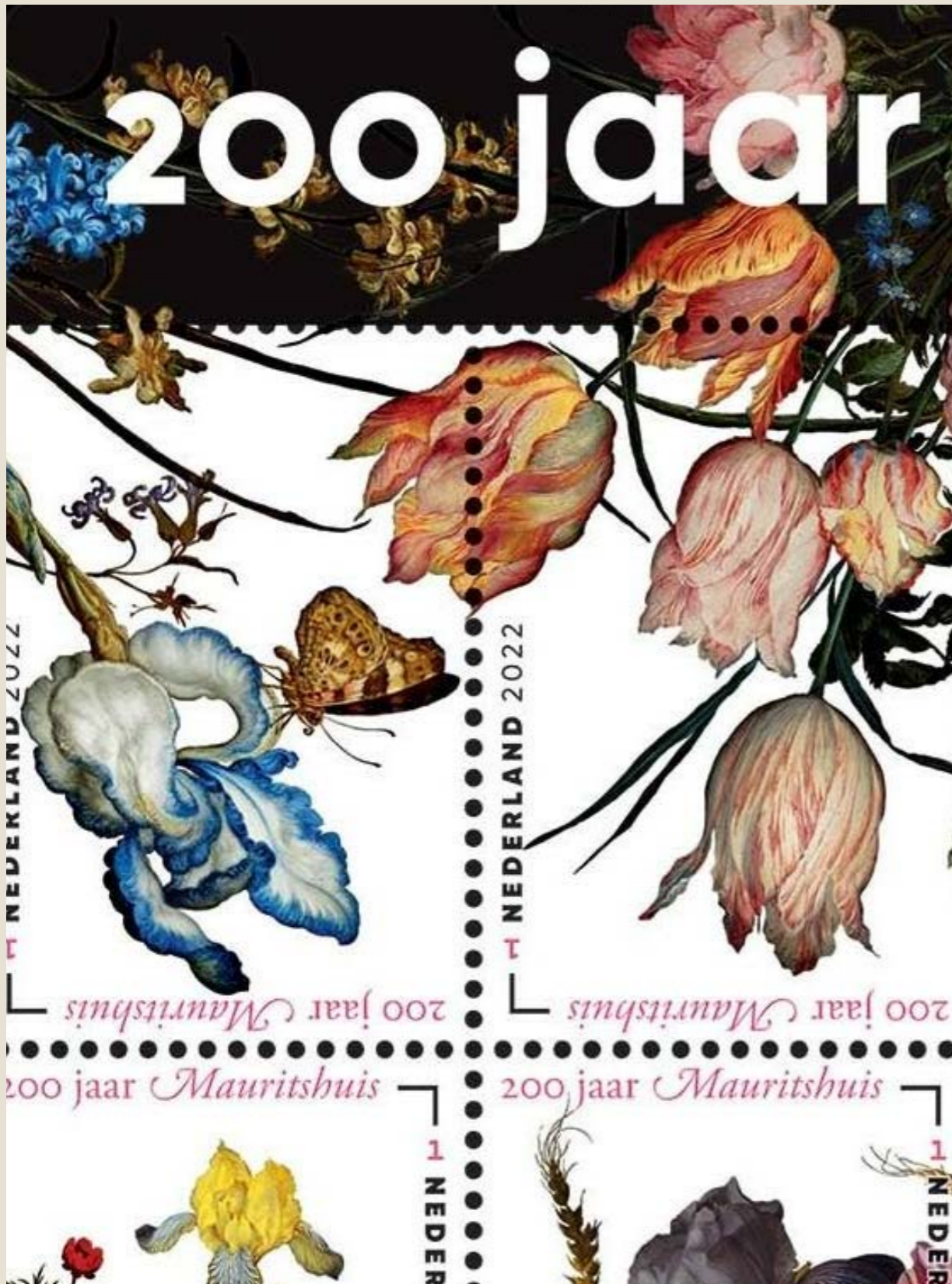

De renovatie van het Binnenhof is inmiddels van start gegaan. Om te voorkomen dat die werkzaamheden in 2023 een negatieve invloed zouden hebben op de in dat jaar geplande schilderwerkzaamheden, is besloten om de hele buitengevel al in 2021 opnieuw in de verf te zetten. Dat was een flinke operatie, die succesvol is uitgevoerd door de in historische monumenten gespecialiseerde firma Hoogstraten uit Haarzuilens.

In april is gestart met het schilderen van het hout- en steenwerk van de gevels – ook de vele kruisvensters, en dat zijn er aardig wat. De klus werd uitgevoerd met behulp van een 24 meter hoge steiger en een hoogwerker. We wilden zo min mogelijk overlast veroorzaken voor bezoekers en gezien de veiligheid voor gebouw en collectie zo snel mogelijk klaar zijn. Daarom ging een grote groep schilders aan de slag, die de steigers in totaal 13 weken hebben gebruikt. Met een 3,5 meter hoge in klimbeveiliging en een complete beveiligingsinstallatie op de steiger hebben we in die periode een zo veilig mogelijke situatie gecreëerd.

Tijdens de laatste schilderbeurt in 2013 was de gevelafwerking bij benadering teruggebracht naar de toestand die de architect Jacob van Campen (1596–1657) ooit had bedacht. Net als in de zeventiende eeuw is het hout- en steenwerk geschilderd in de gelige kleur van zandsteen uit Bentheim. Vlak na de oplevering oogt die kleur fel, maar onder invloed van weersomstandigheden neemt de kleurintensiviteit altijd weer af. We hebben het basement opnieuw een iets donkerder tint gegeven, zodat deze afsteekt tegen het geel. Met het grijswit van het beeldhouwwerk van de timpanen wordt marmer gesuggereerd. Ook de vier schoorstenen zijn geschilderd in de kleur van het natuursteen van de gevels, terwijl ze in werkelijkheid vervaardigd zijn van polyester. Dankzij het schilderwerk zijn alle authentieke en moderne onderdelen van het gebouw weer aan elkaar verbonden.

Vooruitblik jubileumjaar

In 2022 bestaat het Mauritshuis 200 jaar. Om dat te vieren organiseren we “Een meesterlijk jaar om met iedereen te delen en te vieren dat onze iconen al 200 jaar een bron van inspiratie zijn.” Aan de voorbereiding en financiering van dit jubileum hebben we in 2021 al veel tijd en energie besteed.

Voor de zekerheid (gezien Covid-19) werden de geplande activiteiten voor de openingsweek verspreid over het gehele voorjaar. Het jubileumjaar opende met de tentoonstelling *In volle bloei*, met de beste bloemstillevens uit eigen collectie en daarbuiten. Aan de voorgevel van het pand schitteren twee ‘bloemenwatervallen’ en op het voorplein staan twintig duurzaam geproduceerde bloembakken die om de twee maanden van nieuwe, bloeiende bloemen en planten worden voorzien. Deze meerjarige planten worden later aan Haagse instellingen geschonken. In de zomer laten we in *FLASH / BACK* nieuw werk zien van zestien Nederlandse fotografen, geïnspireerd op hun voorgangers uit de zeventiende eeuw. De andere zomertentoonstelling *Hallo Vermeer!* maakt kinderen en families wegwijs in het leven en de werken van deze Delftse schilder. Het jaar eindigt met de bijzondere presentatie van tien topstukken uit The Frick Collection in New York, waaronder het fameuze zelfportret van Rembrandt en werken van Vermeer en Hals.

Vijf kunstenaars voorzien voor het project *Mauritshuis murals* muren in Haagse wijken van monumentale schilderingen geïnspireerd op onze collectie. In het jubileumboek *Pennen over penselen* schrijven 200 auteurs – van Isabel Allende tot Arnon Grunberg – over 200 schilderijen uit de collectie. Scholieren uit Den Haag gaan elkaar bestrijden in de *Mauritshuis art battle*, een creatieve wedstrijd tussen schoolklassen. De werkgroep *Huis vol verhalen* verzamelt bijzondere verhalen over het Mauritshuis voor een speciale website presentatie. En ten slotte zijn er allerlei spin-offs: van jubileumpostzegels van Post NL tot een feestelijk mini-Mauritshuis in Madurodam.

Een werk van Melchior d'Hondecoeter uit 1680 inspireerde deze schildering op een muur van 272 m², gemaakt ter ere van het jubileumjaar.

Terugblik

Ⓐ Collectie & Wetenschap

Collectievorming

In het voorjaar van 2021 hebben we de collectie uitgebreid met het *Zelfportret* van Adriaen van de Venne [INV. 1227], aangekocht met steun van de VriendenLoterij, de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Themafonds 17de-eeuwse schilderkunst) en de heer H.B. van der Ven. In juli ontving het museum, dankzij bemiddeling van de Hoogsteder Museum Stichting een groot historiestuk met *De opvoeding van Maria* door Michaelina Wautier (1604–1689) voor twee jaar in bruikleen. Hiermee wordt de aanwezigheid van vrouwelijke kunstenaars in de vaste presentatie tijdelijk versterkt. Op basis van een analyse van het huidige aanwinstenbeleid is een nieuwe, interne beleidsnotitie geschreven met betrekking tot collectievorming. Daarin zijn ook aandachtspunten geformuleerd die samenhangen met veranderende inzichten en prioriteiten.

Onderzoek

In mei 2021 zijn het Mauritshuis, het Expertisecentrum Restitutie van het NIOD en het RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis gestart met een breed onderzoek naar de geschiedenis van het Mauritshuis tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dit meerjarige project sluit aan bij de groeiende aandacht in binnen- en buitenland voor het functioneren van musea in oorlogstijd. Het onderzoek richt zich op de rol van het Mauritshuis binnen het toenmalige Nederlandse museale veld, de opkomst van het naziregime en de Jodenvervolgung. Hoewel het museum destijds werd geconfronteerd met dezelfde zorgen en uitdagingen als tal van andere Nederlandse musea, nam het een unieke positie in door de bijzondere ligging middenin het politieke machtscentrum van de nazi's in Den Haag. De resultaten van het onderzoek worden na afloop van het project naar buiten gebracht door middel van een publicatie en een tentoonstelling. Dit project wordt mede mogelijk gemaakt door het Mondriaan Fonds (het publieke stimuleringsfonds voor beeldende kunst en cultureel erfgoed) en het ministerie van VWS, in het kader van de Open Oproep 75 jaar Vrijheid.

We gingen verder met andere projecten, zoals *Revisiting Dutch Brazil and Johan Maurits* (gefinancierd door het Gieskes–Strijbis Fonds), de bestandscatalogus van de stillevenen in de collectie (gesteund door Stichting de Johan Maurits Compagnie) en het restauratie- en onderzoeksproject *Rembrandt?*. Op het gebied van materiaal-technisch onderzoek is de samenwerking met het Rijksmuseum geïntensiveerd. Gezamenlijk onderzochten we het *Gezicht op Delft* en *Diana en haar nimfen* ter voorbereiding op de grote Vermeertentoonstelling in het Rijksmuseum (voorjaar 2023). De detachering van een *Conservation Scientist* vanuit het Rijksmuseum, die dit jaar afliep, is met nogmaals vijf jaar verlengd. De samenwerking met de TU Delft is op verschillende fronten voortgezet, onder andere bij het vervolgonderzoek naar het *Meisje met de Parel*, waarvoor innovatieve 3D-scan en -reproductietechnieken worden ingezet.

Restauraties en behandelingen

Gedurende het verslagjaar voerden we diverse restauraties en behandelingen uit in het eigen restauratieatelier. Tevens gaven we advies bij de restauratie van twee schilderijen van Melchior d'Hondecoeter [INV. 59 EN 60], die door het Mauritshuis in langdurig bruikleen zijn gegeven aan Paleis het Loo in Apeldoorn.

Ⓑ Educatie & Programmering

Uitgangspunten

Een belangrijke doelstelling van Educatie & Programmering is het realiseren van de museum brede missie om een zo divers mogelijk publiek zich bij ons thuis te laten voelen. Want thuis is een veilige plek. Hier kan je je ontspannen, je uitspreken en jezelf zijn. Pas wanneer bezoekers dat 'thuisgevoel' hebben in ons museum, dan kunnen ze zich openstellen en de collectie optimaal ervaren.

De inzet is om (potentiële) bezoekers te raken in het hart, het hoofd en de handen. Met onze programmering bieden we hiertoe handvaten, om

de collectie te ontdekken en hier betekenis aan te geven. We bouwen aan een inspirerend en divers netwerk en zoeken daarbij voortdurend naar verhalen en perspectieven die de collectie en ons verhaal versterken.

Bij de ontwikkeling van activiteiten hanteren we een drietal uitgangspunten. Allereerst het mantra *Audience first*: bezoekers (bestaand en potentieel nieuw publiek) zijn het uitgangspunt voor alles wat we doen en ontwikkelen. Vanuit welke motivatie bezoeken zij ons? Wat hebben zij nodig? Ten tweede is hierbij samenwerking de leidraad, waarbij we ons voortaan meer richten op de stad Den Haag. Via samenwerkingen met verschillende partners bereiken we nieuwe doelgroepen, kunnen we multidisciplinair werken, ontstaan verrassende innovaties en houden we onze blik scherp. Het derde adagium is om via de programmering een inspirerende en veilige plek te creëren voor onze (nieuwe) doelgroepen. We willen dat bezoekers op een zelfgekozen manier verbinding kunnen zoeken met de collectie; het museum biedt daartoe een podium en rijkt handvatten aan.

Audience first

Dit jaar begonnen we met het (her)schrijven van de tekstbordjes en onze multimediatour. We vertellen hierin niet alleen verhalen achter de kunstwerken en kunstenaars, maar helpen de blik richten en brengen perspectieven en ideeën uit het verleden naar het nu. Deze teksten zijn gestoeld op publieksonderzoek, waarvoor we een samenwerking zijn aangegaan met een gedragswetenschapper. Door observaties, interviews en enquêtes hebben we het kijkgedrag en de informatiebehoefte van bezoekers in kaart gebracht. Ons team van rondleiders en de museumdocenten zijn opgeleid tot *Visual Thinkers*. Kennisoverdracht staat niet meer centraal, maar het bieden van kijkhulp. Deze benadering van bezoekers zorgt voor een meer interactieve en positievere kijkervaring, waarbij tegelijkertijd het nodige wordt opgestoken.

Samenwerking

In 2021 is gewerkt aan de uitbreiding en diversificatie van het netwerk, door actief in gesprek te gaan met maatschappelijke stakeholders en organisaties. We zochten contact met organisaties als de Community Top 100, het Bijlmerparktheater, de Tong Tongfair en Susi en Simba Mosis (representanten van de Marron

gemeenschap). Dit soort partners en contacten kunnen ons ook helpen bij het realiseren van onze speerpunten met betrekking tot Diversiteit & Inclusie.

Om onze band met Den Haag te verbreden en te versterken is in een aantal stadsdelen gesproken met wijkberaden, bewonersinitiatieven en buurthuizen over de wensen van deze organisaties en mogelijke samenwerkingsvormen. In samenwerking met het ROC Mondriaan in Den Haag gaan we proberen MBO-studenten uit Den Haag en omstreken te bereiken. We hebben samen met zeven andere culturele instellingen en in nauw overleg met en steun van de gemeente Den Haag, de Stichting Museumkwartier Den Haag opgericht. Deze stichting heeft als doel het verstevigen van de identiteit en het versterken van de aantrekkelijkheid van het Museumkwartier als culturele *hotspot*. Medio 2021 is hiertoe een Meerjarenprogramma 2021-2024 geschreven met daarin een reeks van activiteiten gericht op gezamenlijke marketing en programmering.

Inspirerende plek

Het televisieprogramma *Dans met mij* (Jan Kooijman, NTR) maakte met choreograaf Junadry Leocaria opnames in het Mauritshuis. Junadry bracht door dans het slavernijverleden in relatie tot het Mauritshuis tot uiting. Ter gelegenheid van de jaarlijkse herdenking Ketj Koti werd inhoudelijk samengewerkt met het Nationale Theater. Het programma in het museum bestond uit een dialoogtafel met de makers van de podcast *De plantage van onze voorouders* (Peggy Bouva en Maartje Duijn). Regisseur en theatermaker Rosa Weekers ontwikkelde *Basra*, een monoloog over haar bi-culturele identiteit, haar familie en Johan Maurits. We hadden een Surinaams koor te gast en ontvingen deelnemers aan de *Stadsrondleiding slavernij*, die na een introductie de permanente presentatie over Johan Maurits bezochten. In onze digitale programmering hebben we meerdere stemmen een podium geboden. Zo vroegen we mensen uit ons netwerk, waaronder programmamaker Deborah Cameron en zangeres Josephine Zwaan, om hun zienswijze op de *Afrikaanse mannen* van Rembrandt en het slavernijverleden van Johan Maurits te delen.

Marketing & Communicatie

Online bezoekers

Ondanks geslaagde tentoonstellingen, digitale programmering, veel media-aandacht en de prikkelende campagnes waarmee we ons publiek bestookten, hadden we door de lockdowns minder fysieke museumbezoekers dan gewenst in 2021. Mede dankzij vernieuwende manieren van online programmeren is het aantal online bezoekers aan Mauritshuis.nl wel relatief stabiel gebleven ten opzichte van 2020. We zijn uitgekomen op 1.082.100, waarvan 713.000 unieke bezoekers. Het totaal aantal bezoeken bleef met een minimale daling van -3% ongeveer gelijk, maar het aantal unieke bezoekers kende een kleine dip met -13,5%. Die lichte terugloop is vooral veroorzaakt door de lange lockdown aan het begin van het jaar.

Nieuwe tone of voice

De in 2020 geïntroduceerde merkessentie Menselijk & Meesterlijk en de lancering van de vernieuwde website en multimediatour vormden een belangrijke stimulans om de *tone of voice* van het Mauritshuis onder de loep te nemen. Hieruit kwam een nieuwe visie op deze *tone of voice* voort en is eind 2021 gestart met het opstellen van een praktische schrijfwijzer, waarin is vastgesteld dat onze stijl zich moet kenmerken als hartelijk, toegankelijk en beeldend. Het schrijven gebeurt voortaan op een toegankelijker taalniveau (ambitie is B2 voor digitale kanalen). We vinden daarbij (kunst)historische voorkennis minder vanzelfsprekend, en zullen zoveel mogelijk genderneutraal schrijven en in meer gevallen tutoyeren. De *tone of voice* is in 2022 gereed en wordt dan toegepast voor objectteksten, websiteteksten, uitnodigingen, bewegwijzering en alle andere uitingen waarvoor publieksvriendelijke teksten nodig zijn.

Bekijk het Mauritshuis met je oren

In samenwerking met partner NN Group hebben we drie nieuwe nummers toegevoegd aan de afspeellijst *Bekijk het Mauritshuis met je oren*. Jett Rebel koos de *'Modello'* voor de *Hemelvaart van Maria* van Peter Paul Rubens als inspiratiebron. Zijn Engelstalige nummer *Heaven's got a place for you* is een ode aan de moederfiguur Maria. De tweede artiest van 2021 was singer-songwriter Eefje de Visser. Eefje heeft het

mooie lied *Cybele* geschreven, bij Brueghel's *Krans van vruchten rond een voorstelling met Cybele die geschenken ontvangt van personificaties van de vier jaargetijden*. Rapper Dio was de derde die zijn muzikale talenten inzette naar aanleiding van een kunstwerk uit de collectie van het Mauritshuis. Vertrekend vanuit de heldere kleurencompositie van de moderne plafondschildering *Icarus Atlanticus* van Ger Lataster schreef hij de dromerige en zwevende klanken en tonen van zijn nummer *Hoger* (ft. Gerson Main).

Pers- en media-aandacht

Door in 2021 standaard *livestream* persevents aan te bieden zagen we ook dit jaar een groot internationaal persbereik. Van alle in de media verschenen berichten over het Mauritshuis was 60% internationaal en 40% nationaal. De tentoonstelling *Vervolgen – geuren in kleuren* heeft het zeer goed gedaan, en met name de geurbox heeft het bereik stevig vergroot. Overige thema's die prominent aan bod kwamen in de nationale en internationale pers waren het *Gigapixelmuseum*, de aankondiging van het Mauritshuis jubileumjaar met de bijbehorende programmering en het uitlenen van het *Meisje met de parel* aan de Vermeer tentoonstelling in het Rijksmuseum in 2023.

Social media

Onze online aanwezigheid nam in 2021 weer toe, dankzij een stijging in het bereik van onze social media kanalen. De grote koploper is Instagram met meer dan 102.000 volgers (+13% t.o.v. 2020). Dan volgt Facebook met inmiddels 47.300 duimpjes omhoog (+9%) en als laatste Twitter met 33.900 mensen die onze berichten bijhouden (+14%). Dit zijn mooie resultaten die getuigen van een actief *social media* beleid en een verschuiving richting digitale programmering, die sinds het uitbreken van de pandemie heeft plaatsgevonden.

ⓓ Business Development

Development en Sales

Business Development bestaat sinds 2021 uit de teams Development en Sales en houdt zich bezig met het werven van inkomsten en relatiemanagement. Die inkomsten worden gebruikt voor tentoonstellingen, restauraties, aankopen, educatieve projecten en wetenschappelijk onderzoek. Development richt zich op fondsenwerving, sponsoring en de vier steunstichtingen en Sales focust op *international trade* en events.

Development: fondsenwerving, sponsoring, steunstichtingen

In 2021 waren de twee hoofdparters van het Mauritshuis de VriendenLoterij (zo geheten sinds het samengaan van de BankGiro Loterij en de VriendenLoterij) en de NN Group. Het Mauritshuis behoort tot het exclusieve gezelschap van de primaire begunstigden van de VriendenLoterij, die ons jaarlijks steunt met een vaste bijdrage aan het Aankoopfonds van het museum. Een surplus op deze samenwerking, voor beide partijen, is het onder museumbezoekers werven van nieuwe Loterijdeelnemers. Een deel van deze inkomsten komt het museum ten goede en het is daarmee een welkome extra inkomstenbron.

Onze partner NN Group ondersteunt het museum sinds 2016. We zijn zeer verheugd dat we het contract eind 2021 met drie jaar hebben verlengd, zodat de uitermate vruchtbare samenwerking in ieder geval nog tot 2024 voortduurt. Dit partnership is gericht op het inspireren en enthousiasmeren van een nieuw en divers publiek door vanuit diverse perspectieven naar de collectie te kijken, zowel in het museum als daarbuiten. In 2021 deden we dit met het programma *Bekijk het Mauritshuis met je oren*, de geurbox rondom de tentoonstelling *Vervlogen – geuren in kleuren* en het organiseren van de *NN Open Museumweek*.

We begonnen in 2021 aan de ontwikkeling van een aangepaste sponsorstrategie, die in 2022 verder wordt uitgewerkt. Hierbij staat de wens voor een derde hoofdpartner in de nabije toekomst centraal. Het huidige concept van het Mauritshuis Business Platform is tegen het licht gehouden en wordt in

2022 niet voortgezet. De huidige business partners worden in een nieuwe partnerstructuur opgenomen. *Licensing* is een nieuw verdienmodel voor het Mauritshuis en wordt onderdeel van de totale partnerstrategie.

Het Mauritshuis heeft vier steunstichtingen, te weten de Stichting Vrienden van het Mauritshuis, de Stichting de Johan Maurits Compagnie, de Dutch Masters Foundation, en de American Friends of the Mauritshuis. Op basis van projectaanvragen ondersteunen deze organisaties projecten die niet uit de reguliere subsidie van het Ministerie van OCW kunnen worden bekostigd. We werken intensief met ze samen. Om bestaande relaties te verdiepen en de betrokkenheid te vergroten organiseerden we bijvoorbeeld een borrel voor donateurs op het Voorplein, een exclusieve lezing voor de Vrienden en een bezoek voor leden van de Johan Maurits Compagnie aan het restauratieatelier en de zaal over Johan Maurits.

Particulieren die het Mauritshuis rechtstreeks willen ondersteunen kunnen kiezen uit een aantal aansprekende geefmogelijkheden middels een fonds op naam, een periodieke schenking of een nalatenschap/legaat. Deze giften worden veelal besteed aan educatie, onderzoek en wetenschappelijke projecten. Opmerkelijk was hierbij dat een groeiend aantal particulieren informatie aanvraag over het opnemen van het museum in het testament. Ook werden het afgelopen jaar enkele legaten toegezegd. Het Mauritshuis is aangesloten bij het landelijke platform Nalaten-aan-cultuur en participeert hierin actief, onder meer met media-uitingen en contacten met notariskantoren.

Sales: Trade & Events

Door Covid-19 is het intercontinentale toerisme ook in 2021 niet op gang gekomen. Daarnaast zijn er slechts een paar internationale *travel trade* beurzen (*global trade partners* voor onder andere de Franse en Amerikaanse markt) fysiek doorgegaan, in de periode september–december. De verwachting is dat deze markt zich pas weer in 2023 zal herstellen, maar we blijven investeren in de contacten met onze *travel trade partners*.

Halverwege 2021 zijn we gaan samenwerken met een geselecteerd aantal *Online travel agencies* (OTA). Een OTA, zoals het bekende Get Your Guide, biedt tours

en activiteiten aan via een online boekingsplatform. Met deze samenwerking vinden we toegang tot een moeilijk bereikbare markt: de jongere, internationale én individuele reiziger. Een OTA werkt samen met een aanzienlijk aantal Business-to-Business partijen in de reisindustrie, waardoor het bereik wordt vergroot. We gaan ervan uit dat dit een snelgroeiende toekomstige markt is.

ⓔ Personeel & Organisatie

Personele organisatie

Het Mauritshuis had in 2021 een personele organisatie van 69,7 fte verdeeld over 85 medewerkers (63 vast en 22 tijdelijk). Er was daarnaast een flexibele schil van 74 medewerkers via externe organisaties en vijf vrijwilligers, samen goed voor 9,85 fte. We verwelkomden twaalf nieuwe medewerkers. Tien medewerkers hebben het Mauritshuis verlaten, waarvan er twee een tijdelijk contract hadden. Zeventien stagiaires versterkten in 2021 de organisatie – wat minder dan voorgaande jaren omdat Covid-19 de begeleidingsmogelijkheden beperkte. De directie bestond uit een directeur en een zakelijk directeur. Het museum heeft de volgende afdelingen: Collectie & Wetenschap, Educatie & Programmering, Marketing & Communicatie, Business Development (voorheen Development & Hospitality), Financiële Zaken, Facilitaire Zaken, Retail en het Secretariaat. Hiernaast zijn er als staffuncties een HR-manager en manager tentoonstellingen & projecten.

HR

In 2021 is de HR-strategie, die bijdraagt aan de algemene strategie van het museum, verder geïmplementeerd. Daarvoor hebben we vijf kritische succesfactoren geformuleerd. Het Mauritshuis wil een diverse en inclusieve organisatie zijn, in de breedste zin van het woord. Zo is de werving & selectie verbeterd door het inclusiever maken van advertentieteksten en het uitzetten van vacatures via meer diverse kanalen.

Afgelopen jaar is het project DigiHR opgestart. Daarbij zijn onder meer diverse signaleringsfuncties voor leidinggevend en HR opgenomen, variërend

van wettelijke aanzegtermijnen, jubilea tot de Wet Poortwachter. Ook de planning en vastlegging van de gesprekscyclus is gedigitaliseerd en de personeelsdossiers worden voortaan digitaal bijgehouden.

Het *Maurits' Kennishuis* wordt de komende jaren de paraplu voor alle activiteiten op het gebied van leren en ontwikkelen. Dit huis bestaat uit een digitaal platform met informatie over (online) opleidingen en ontwikkelingsmogelijkheden en uit opleidingsactiviteiten die het museum zelf mede ontwikkelt en per medio 2022 aanbiedt. We stimuleren tenslotte dienend leiderschap en bevorderen goed werkgeverschap in een veilige en prettige omgeving.

Herinrichting Business Development

De voormalige afdeling Development & Hospitality is in 2021 geherstructureerd, om efficiënter en effectiever te kunnen werken. De nadruk is hiermee verschoven naar de werving van nalatenschappen, grote giften, internationale fondsen en nieuwe structurele sponsorpartners. Er werd hiermee ook een grotere focus op het genereren van inkomsten ingesteld. Onder de nieuwe aanduiding Business Development werkt men voortaan met twee teams: Business Development (met het Vriendenbureau) en de 'Sales-tak', waaronder de activiteiten op het vlak van *trade* en events vallen.

Thuiswerkprotocol

De pandemie heeft ook in 2021 nauwelijks effect gehad op het ziekteverzuim, dat 3,3% bedroeg over 2021 (in 2020 was het 3,7%). Het thuiswerken van medewerkers is inmiddels volledig ingebed in de organisatie, en zal hoe dan ook (op gedeeltelijke basis) blijvend zijn. Om dit te reguleren rolden we protocollen en overeenkomsten uit, zoals de fiscaal verplichtte thuiswerkovereenkomst waarin aandacht is voor zaken als de verhouding thuis en op locatie werken, afspraken over bereikbaarheid, Arbo en informatiebeveiliging. Een vergoeding voor de inrichting van de thuiswerkplek is eveneens opgenomen in de overeenkomst; tijdens de coronamaanden ontvingen medewerkers aanvullend een maandelijks onkostenvergoeding.

CAO

Eind 2021 is een nieuw cao-akkoord bereikt (van toepassing tot december 2022), waarin een stapsgewijze structurele salarisverhoging is vastgelegd. Met deze salarisstijging is sprake van een meer marktconform beloningsmodel, en het in positieve zin behouden en werven van personeel in een krappe arbeidsmarkt. De Wet Arbeidsmarkt in Balans heeft nog steeds invloed op het personeelsbeleid als het gaat om inzet van flexibele krachten.

Medewerker onderzoek

Om inzicht te krijgen in de ervaringen van de werknemers is een onderzoek uitgevoerd. Voor het eerst gebeurde dit door een externe partij, die in overleg met de organisatie een vragenlijst had opgesteld over de thema's Organisatie & Cultuur, Werkdruk, Proces & Middelen, Strategie & Leiderschap, Diversiteit & Inclusie, en de Covid-19 crisis. Algemeen bleek dat medewerkers trots zijn op het Mauritshuis, ze ervaren een goede samenwerking met directe collega's en leidinggevenden en voelen zich geaccepteerd zoals ze zijn. Wel wordt de werkdruk als hoog ervaren, verdient onderlinge afstemming van werkzaamheden aandacht en kunnen medewerkers nog beter worden geïnformeerd over strategische plannen. Op basis van deze bevindingen formuleert een werkgroep in 2022 concrete actiepunten.

Facilitaire Zaken

Renovatie Binnenhof

In 2021 is de renovatie van het Binnenhof gestart. Vanwege de directe nabijheid tot het museum levert dit aanzienlijke veiligheidsrisico's op gedurende de bouwperiode – zowel voor het gebouw, als voor de collectie. Op basis van uitgevoerde risicoanalyses, waarbij de hulp van onder meer experts van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) werd ingeroepen, is een strategie ontwikkeld om risico's zoveel mogelijk te beperken. Afspraken hierover zijn met het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) en aannemers vastgelegd en we schaften middelen aan om schades bij optredende risico's te reduceren of uit te sluiten. Het Mauritshuis is inmiddels een doorlopende en intensieve gesprekspartner van het RVB in het renovatieproces.

Gebouw & Installaties

Bij eventuele calamiteiten of aanpassing van het gebouw en zijn installaties moet snel de juiste informatie voorhanden zijn. Momenteel is deze nog op verschillende locaties (archief/digitaal/ordners/leveranciers) te vinden. Het programma Building Information Management (BIM) is daarom verder uitgewerkt. Alle bouwkundige- en technische informatie over het gebouw is zo op één (digitale) plek voorhanden. We hebben 3D-scans uitgevoerd en in 2021 is onder meer een deel van de bouwkundige plattegronden hieraan toegevoegd.

Het preventief onderhoud van het museum, zoals het onderhouden van koelmachines, de waterinstallatie, de elektra installatie of de cv-ketels, volgde ook in 2021 alle wettelijke verplichte eisen en normeringen. Eind 2021 is wederom het Meerjarig Onderhoud en Investeringsplan (MOIP) van onze gebouwen geëvalueerd, waarbij bleek dat de gebouwen en de installaties in prima staat verkeren. Sinds de verzelfstandiging van het museum ontwikkelt het onderhoud aan onze gebouwen zich in overeenstemming met de prognose en het algemene plan.

In aanloop naar het jubileumjaar besteedden we extra aandacht aan de uitstraling van het museum. Naast het schilderen van de volledige gevels, zijn alle roestvrijstalen elementen zoals leuning extra gereinigd, is het stucwerk in de buitenfoyer bij de entree hersteld, en zijn de houten vloeren in het museumgebouw in de was gezet.

ICT & Services

Vanwege de pandemie en de nieuwe manier van (thuis) werken gingen we op zoek naar een permanente oplossing voor een optimale thuiswerkplek voor ons personeel. Het doel was dat het thuiswerken vergelijkbaar moest zijn met de manier van werken in de Mauritshuisomgeving. We hebben SharePoint in gebruik genomen, een onderdeel van Microsoft 365 waarmee een veilige digitale omgeving is gecreëerd waar zonder ingewikkelde inlogprocedures documenten kunnen worden bewerkt en gedeeld. Door de installatie van apparatuur voor het voeren van *web streams* en *videoconference calls* in het museum, kunnen nu ook presentaties, webinars en vergaderingen op afstand (digitaal) gevolgd worden. Tot slot zijn we dankzij de verdere implementatie van werken met Teams en telefonie via Teams, klaar voor de post-Covid-19 hybride werkvloer die zich uitstrekt tot buiten de muren van het museum.

Geïnspireerd door Peter Paul Rubens bracht zanger Jett Rebel in Heaven's got a place for you een ode aan de moederfiguur Maria.

Verkort financieel jaarverslag

Balans per 31 december 2021

(Bedragen in duizenden euro's)

Activa	Per 31 december 2021	Per 31 december 2020
Immateriële vaste activa	97	122
Materiële vaste activa		
Inventaris	537	612
Financiële vaste activa		
Uitgestelde vergoeding achterstallig onderhoud	257	293
Totaal vaste activa	891	1.027
Vlottende activa		
Voorraden	16	31
Vorderingen	2.184	1.759
— <i>Debiteuren</i>	775	837
— <i>Belastingen, sociale premies</i>	280	183
— <i>Overige vorderingen en overlopende activa</i>	1.129	739
Liquide middelen	20.047	18.923
Totaal vlottende activa	22.247	20.713
Totaal activa	23.138	21.740

Balans per 31 december 2021*(Bedragen in duizenden euro's)*

Passiva	Per 31 december 2021	Per 31 december 2020
Eigen vermogen		
Reserves		
— <i>Algemene reserve</i>	2.102	2.198
— <i>Bestemmingsreserve</i>	6.400	6.400
Totaal eigen vermogen	8.502	8.598
Aankoopfonds	8.213	7.515
Vorzieningen		
— <i>Voorziening jubilea</i>	30	31
— <i>Voorziening sponsorverplichtingen</i>	27	47
— <i>Voorziening groot onderhoud</i>	1.648	1.500
Totaal voorzieningen	1.705	1.578
Schulden		
Langlopende schulden	2.322	1.803
— <i>Langlopende schulden</i>	95	35
— <i>Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW</i>	2.227	1.768
Kortlopende schulden	2.396	2.246
— <i>Crediteuren</i>	702	602
— <i>Belastingen, sociale premies</i>	192	182
— <i>Overige schulden en overlopende passiva</i>	1.502	1.462
Totaal schulden	4.718	4.049
Totaal passiva	23.138	21.740

Staat van baten en lasten 2021 en 2020*(Bedragen in duizenden euro's)*

Baten	2021	2020
Subsidie	4.503	4.411
Incidentele publieke subsidie	2.639	2.873
Entreegelden	1.161	1.283
Sponsorinkomsten	566	656
Overige bijdragen	2.991	2.449
Baten in natura	74	183
Opbrengst verkopen	9	12
Overige directe opbrengsten	68	76
Overige indirecte opbrengsten	181	212
Totaal baten	12.192	12.155

Lasten	2021	2020
Personeelskosten		
Salariskosten	4.293	4.151
Inhuur derden	1.041	943
Opleidingskosten	23	30
Overige personeelskosten	51	60
Ontvangen NOW	-660	-696
Totaal personeelskosten	4.748	4.488
Afschrijvingen		
Inventaris bedrijfsvoering	212	162
Museale inventaris	10	10
Totaal afschrijvingen	222	172
Overige lasten		
Aankopen	1.049	260
Huren	1.120	1.124
Huisvestingskosten	1.731	1.920
Organisatiekosten	856	866
Activiteitskosten	1.750	1.407
Totaal overige kosten	6.506	5.577
Totaal lasten	11.476	10.237
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	716	1.918
Financiële baten en lasten		
Rentelasten	-93	-7
Baten en lasten voorgaande jaren	-20	17
Totaal financiële baten en lasten	-113	10
Mutatie aankoopfonds	-699	-1.355
Exploitatieresultaat	-96	573

Bezoldiging

Sinds 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) van kracht. Binnen het Mauritshuis vallen de algemeen directeur en de zakelijk directeur onder de WNT. De WNT-norm voor 2021 bedraagt € 209.000. Voor de WNT met betrekking tot het jaar 2020 wordt verwezen naar het Jaarverslag 2020. De leden van de Raad van Toezicht vervullen hun functie onbezoldigd.

Bedragen x € 1

	Martine Gosselink	Renée Jongejan
Functiegegevens	<i>Directeur</i>	<i>Zakelijk Directeur</i>
— Aanvang en einde functie vervulling in 2021	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
— Omvang dienstverband (in fte)	1,0	1,0
— Dienstbetrekking	Ja	Ja
Bezoldiging		
— Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	€ 138.022	€ 108.145
— Beloningen betaalbaar op termijn	€ 15.197	€ 13.338
Subtotaal	€ 153.219	€ 121.483
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum 2021	€ 209.000	€ 209.000
-/- onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	n.v.t.
Bezoldiging	€ 153.219	€ 121.483
Het bedrag van overschrijding	n.v.t.	n.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.

Toelichting bij de balans van 31 december 2021

Algemeen waarderingsgrondslag

De jaarrekening is opgesteld conform de regelgeving van het Ministerie van OCW. De informatie in dit Verkort financieel verslag is ontleend aan de jaarrekening die is goedgekeurd op 28 maart 2022. De waardering en bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Voor zover niet anders is vermeld, zijn de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben, ongeacht of ze tot ontvangsten of uitgaven hebben geleid. Lasten en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het maken van de jaarrekening bekend zijn geworden. De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar. Bedragen zijn afgerond op duizenden euro.

Reflectie op 2021 en het financiële resultaat

Ondanks de verminderde toegankelijkheid van het museum sluit het boekjaar 2021 af met een gering negatief resultaat van € 96.300, mede dankzij kostenbesparingen op de bedrijfsvoering en programmering van het museum. Het Mauritshuis heeft dankbaar gebruik gemaakt van de extra steun vanuit het Ministerie van OCW en de ingestelde NOW regelingen (Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid) en hiermee onder meer de lagere bezoekersaantallen en het wegvallen van zaalverhuren gecompenseerd.

Resultaatbestemming

Na goedkeuring door de Raad van Toezicht wordt het resultaat conform het voorstel resultaatbestemming 2021 door directie onttrokken aan het Eigen vermogen.

Materiële vaste activa

De gebouwen het Mauritshuis en de Galerij Prins Willem V zijn eigendom van de Staat der Nederlanden en worden van het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) gehuurd. De collectie is voor het grootste deel Rijkseigendom.

Een belangrijke externe bruikleengever is de Stichting Vrienden van het Mauritshuis. Een relatief klein deel van de collectie is in beheer verkregen door duurzaam bruikleen van derden.

Eigen vermogen

Het Mauritshuis had op 31 december 2021 een vermogen van € 8.501.800. Dit is een daling van € 96.300 ten opzichte van 2020, vanwege het negatieve resultaat. Het vermogen kan worden uitgesplitst naar de volgende reserves en fondsen: algemene reserve € 2.101.800, bestemmingsreserve continuïteit € 5.400.000 en een bestemmingsreserve publiekswerking € 1.000.000.

Tinderen op zaal tijdens de Museumnacht in het Mauritshuis.
Foto: Ivo Hoekstra

Hoofdstuk 13

Programma 2022 - 2023

10 februari t/m 6 juni 2022

In volle bloei

Maria van Oosterwyck, *Bloemen in een ivoren bokaal*, c.1670-1675

1 juni t/m 16 oktober 2022

FLASH/BACK

Anton Corbijn, *Twee Afrikaanse mannen* (naar Rembrandt), Lamu, Kenya, 2022

9 juli t/m 28 augustus 2022

Hallo Vermeer!

Foto: Frank van der Burg

29 september 2022 t/m 15 januari 2023

Manhattan Masters

Interieur The Frick Collection, New York

1 t/m 30 november 2022

De vaandeldrager in het Mauritshuis

Rembrandt, *De Vaandeldrager*, 1636. Rijksmuseum, Amsterdam.

Bijlagen

Ⓐ Aanwinsten

In 2021 werd het volgende schilderij voor het Mauritshuis verworven:

- Adriaen van de Venne (1589-1662)
Zelfportret, c. 1615-1618
Paneel, 13,8 x 18,8 cm
[INV. 1227]

Verworven met steun van de VriendenLoterij, de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Themafonds 17de-eeuwse schilderkunst) en de heer H.B. van der Ven, 2021

Zie E. Buijsen, 'Een nieuw gezicht in het Mauritshuis', *Mauritshuis in focus* 34 (2021), nrs. 2/3, pp. 33-38

In 2021 werd het volgende bruikleen toegevoegd aan de vaste presentatie:

- Michaelina Wautier (1604-1689)
De opvoeding van Maria, 1656
Doek, 145 x 119 cm

Bruikleen particuliere verzameling (dankzij bemiddeling van de Hoogsteder Museum Stichting)

Zie Q. Buvelot, 'Op zaal: Michaelina Wautier', *Mauritshuis in focus* 34 (2021), nrs. 2/3, p. 27

Nieuwe schilderijlijsten

Het museum heeft in het verslagjaar nieuwe schilderijlijsten laten maken voor de volgende werken:

- Adriaen van de Venne, *Dansende bedelaars*, [INV. 202] (met steun van een particuliere schenker)
- Adriaen van de Venne, *Zelfportret*, [INV. 1227]

Ⓑ Tentoonstellingen

Echtpaar Bellinghausen herenigd

1 juli 2020 t/m 3 januari 2021*

Alleen met Vermeer – 'het mooiste schilderij ter wereld'

26 september 2020 t/m 3 januari 2021*

Vervlogen – geuren in kleuren

5 juni t/m 29 augustus 2021*

Nieuw gezicht in het Mauritshuis

(Presentatie naar aanleiding van de aankoop van het *Zelfportret* van Adriaen van de Venne)
7 juli 2021 t/m 3 januari 2022**

Facelifts & Makeovers

7 oktober 2021 t/m 9 januari 2022**

* Op 15 december 2020 moesten de musea de deuren sluiten vanwege maatregelen in verband met Covid-19. Deze lockdown duurde tot en met 5 juni 2021.

** Op 19 december 2021 moesten de musea de deuren opnieuw sluiten vanwege maatregelen in verband met Covid-19.

© Bruikleenoverzicht

In kortstondig bruikleen ontvangen

(per 31 december 2021: 40 objecten)

Voor de tentoonstelling *Vervlogen – geuren in kleuren* werden 18 schilderijen, 14 werken op papier, 1 prentenboek en 7 overige objecten in bruikleen ontvangen van diverse bruikleengevers in binnen- en buitenland; zie *Vervlogen – geuren in kleuren*, Den Haag–Zwolle 2021.

Voor deze tentoonstelling is door de RCE namens de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een indemniteitsgarantie toegezegd.

In kortstondig bruikleen uitgeleend aan tentoonstellingen in binnen- en buitenland

(per 31 december 2021: 27 bruikleensterkkingen, zijnde 26 objecten)

NB: Bij de tentoonstellingsdata zijn alleen de begin- en (verlengde) einddata genoemd en niet de tussentijdse sluitingen in verband met Covid-19.

On Everyone's Lips – From Pieter Bruegel to Cindy Sherman

Wolfsburg, Kunstmuseum
31 oktober 2020 – 6 juni 2021

– Jan Steen, *De tandentrekker*, [INV. 165]

West Meets East in the Work of Rembrandt and His Dutch Contemporaries

Bazel, Kunstmuseum
31 oktober 2020 – 14 februari 2021

Potsdam, Museum Barberini
13 maart – 18 juli 2021

– Salomon Koninck, *Aanbidding der koningen*, [INV. 36]

Diepgeworteld –

Bomen in de Nederlandse schilderkunst

Dordrecht, Dordrechts Museum
10 november 2020 – 15 augustus 2021

– Meindert Hobbema, *Boerenhoeven in een boslandschap*, [INV. 1061]

– Jacob van Ruisdael, *Weg in een boslandschap bij schemering*, [INV. 728]

– Salomon van Ruysdael, *Rivieroever met geboomte*, [INV. 941]

Portretten door Zeeuwse meesters uit de Gouden Eeuw

Zierikzee, Stadhuismuseum
24 december 2020 – 14 november 2021
(opening uitgesteld)

– Karel Slabbaert, *Soldaten en andere figuren tussen de ruïnes van een kasteel, met een zelfportret van de kunstenaar in de voorgrond*, [INV. 410]

Kinderen van de Renaissance: Kunst en

opvoeding aan het Habsburgse hof in Mechelen

Mechelen, Museum Hof van Busleyden
26 maart – 4 juli 2021

– Jacob Seisenegger, *Portret van Elizabeth van Oostenrijk (1526–1545), op 4-jarige leeftijd*, [INV. 269]

– Jacob Seisenegger, *Portret van Anna van Oostenrijk (1528–1590), op 2-jarige leeftijd*, [INV. 270]

– Jacob Seisenegger, *Portret van Maximiliaan van Oostenrijk (1527–1576), op 3-jarige leeftijd*, [INV. 271]

Rembrandt in Amsterdam:

Creativity and Competition

Ottawa, National Gallery of Canada
14 mei – 6 september 2021

Frankfurt am Main, Städel Museum
6 oktober 2021 – 30 januari 2022

– Rembrandt, *Tronie van een man met gevederde baret*, [INV. 149] (alleen Frankfurt)

– Hercules Seghers, *Rivierdal*, [INV. 1033]

La dynastie Francken

Cassel, Musée de Flandre
4 september 2021 – 2 januari 2022

– Frans Francken de Jonge, Paul Vredeman de Vries, Anoniem (Zuidelijke Nederlanden), *Bal aan een Brussels hof*, [INV. 244]

Vermeer: Vom Innehalten

Dresden, Staatliche Kunstsammlungen, Gemäldegalerie
10 september 2021 – 2 januari 2022

– Gerard ter Borch, *De briefschrijfster*, [INV. 797]

– Frans van Mieris de Oude, *Het oestermaal*, [INV. 819]

Allart van Everdingen

Alkmaar, Stedelijk Museum
18 september 2021 – 16 januari 2022

– Allart van Everdingen, *Gezicht op kasteel Montjardin*, [INV. 953]

Willem van de Velde, vader en zoon

Amsterdam, Scheepvaartmuseum
23 september 2021 – 27 maart 2022

– Adriaen van de Velde, *Strandgezicht*, [INV. 198]

– Willem van de Velde de Jonge, *Schepen op de rede*, [INV. 200]

– Willem van de Velde de Jonge, *Schepen op de rede*, [INV. 201]

Vergeet mij niet: Vroege portretten

Amsterdam, Rijksmuseum
1 oktober 2021 – 16 januari 2022

– Bartholomeus Bruyn, *Portret van Elizabeth Bellinghausen*, [INV. 889]

– Bartholomeus Bruyn, *Portret van Jacob Omphalius*, [INV. 1225]

– Hans Holbein de Jonge, *Portret van Robert Cheseman*, [INV. 276]

– Hans Memling, *Portret van een man*, [INV. 595]

Devices and Desires:

Holbein and Humanism

Los Angeles, The J. Paul Getty Museum
19 oktober 2021 – 9 januari 2022

– Hans Holbein de Jonge, *Portret van een edelman met havik*, [INV. 277]

Hogarth and Europe

Londen, Tate Britain
1 november 2021 – 20 maart 2022

– Cornelis Troost, *Kortegaarde*, [INV. 1034]

Kaarslicht

Gouda, Museum Gouda
13 november 2021 – 27 maart 2022

– Jan ter Borch, *De tekenles*, [INV. 1210]

– Godfried Schalcken, *Dame voor de spiegel bij kaarslicht*, [INV. 159]

Class Society:

Everyday Life as Seen by Dutch Masters

Hamburg, Hamburger Kunsthalle
26 november 2021 – 27 maart 2022

– Adriaen Brouwer, *Herberg met dronken boeren*, [INV. 847]

In langdurig bruikleen ontvangen objecten

(per 31 december 2021: 70 objecten, zijnde 55 schilderijen en 15 overige objecten)

In 2021 vond de volgende mutatie plaats:

– Michaelina Wautier, *De opvoeding van Maria*. Bruikleen particuliere verzameling (dankzij bemiddeling van de Hoogsteder Museum Stichting)

In langdurig bruikleen afgestane objecten in Nederland

(per 31 december 2021: 152 objecten, zijnde 128 schilderijen, 5 tekeningen, 13 sculpturen en 6 overige objecten)

In 2021 vonden de volgende mutaties plaats:

In bruikleen afgestaan:

– Hendrik van Balen (toegeschreven aan), Jan Brueghel de Jonge (toegeschreven aan), *De doop van de kamerling van koningin Candace van Ethiopië*, [INV. 282]. Langdurig bruikleen aan Paleis Het Loo, Apeldoorn.

- Arent de Gelder, *Juda en Tamar*, [INV. 40]. Langdurig bruikleen aan het Dordrechts Museum, Dordrecht.
- Daniël Marot (naar een ontwerp van), *Vergulde tafel*, [INV. 924]. Langdurig bruikleen aan Paleis Het Loo, Apeldoorn.
- Hendrik Pothoven, *De grote zaal op het Binnenhof te Den Haag, met het kantoor van de Staatsloterij*, [INV. 764]. Langdurig bruikleen aan het Haags Historisch Museum, Den Haag.
- Peter Paul Rubens (naar), *Angelica bespied door de heremiet*, [INV. 255]. Langdurig bruikleen aan Paleis Het Loo, Apeldoorn.
- Godfried Schalcken, *Portret van koningstadhouder Willem III (1650-1702)*, [INV. 158]. Langdurig bruikleen aan Paleis Het Loo, Apeldoorn.
- Bonifazio Veronese, *Een martelares*, [INV. 344]. Langdurig bruikleen aan Paleis Het Loo, Apeldoorn.

Terug ontvangen:

- Simon van den Berg, *Landschap met zandweg*, [INV. 1104]. Teruggekomen van Eerste Kamer, Den Haag.
- Cornelis Jonson van Ceulen, *Portret van Jan Beck (1611-1676) en zijn vijf kinderen*, [INV. 688]. Teruggekomen van Eerste Kamer, Den Haag.
- Martin Meytens de Jonge (atelier van), *Portret van Frans I (1708-1765)*, [INV. 37]. Teruggekomen van Eerste Kamer, Den Haag.
- Martin Meytens de Jonge (atelier van), *Portret van Maria Theresa (1717-1780)*, [INV. 38]. Teruggekomen van Eerste Kamer, Den Haag.
- Martin-Claude Monot, *Buste van koning Friedrich Wilhelm II (1744-1797)*, [INV. 378]. Teruggekomen van Paleis Het Loo, Apeldoorn.
- Caspar Netscher (naar), *Portret van Johan de Witt*, [INV. 716]. Teruggekomen van Eerste Kamer, Den Haag.
- Adriaen van Nieulandt, *Maurits (1567-1625)*

en Frederik Hendrik (1584-1647), prinsen van Oranje, op het strand van Scheveningen, [INV. 476]. Teruggekomen van Eerste Kamer, Den Haag.

- Jan Pynas, *Maria en Johannes bij het kruis*, [INV. 131]. Teruggekomen van Museum Het Rembrandthuis, Amsterdam.

In langdurig bruikleen afgestane objecten buiten Nederland

(per 31 december 2021: 4 objecten, zijnde 2 schilderijen en 2 pastels)

In 2021 vond de volgende mutatie plaats:

- Gerrit van Honthorst (en atelier), *Dubbelportret van Friedrich Wilhelm I (1620-1688) en Louise Henriette (1627-1667)*, [INV. 428]. Teruggekomen van Schloss Oranienburg, Oranienburg.

Overgedragen

(per 28 juli 2021 in beheer overgedragen aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed [RCE], Amersfoort: 2 objecten, zijnde 2 schilderijen)

- Caspar Netscher (naar), *Portret van Johan de Witt*, [INV. 716]
- Adriaen van Nieulandt, *Maurits (1567-1625) en Frederik Hendrik (1584-1647), prinsen van Oranje, op het strand van Scheveningen*, [INV. 476]

ⓓ Lezingen in het Mauritshuis

De medewerkers van het Mauritshuis gaven in 2021 verschillende (online) lezingen, interviews en rondleidingen naar aanleiding van tentoonstellingen, tijdens congressen en andere ontvangsten. Speciale activiteiten en bijeenkomsten kwamen soms in samenwerking met andere instellingen tot stand.

ⓔ Lezingen medewerkers buiten het Mauritshuis

M. Albrecht

- 'Jan Steen's eclectic use of green and blue pigments', NICAS Colloquium, online, 7 oktober

E. Buijsen

- 'Adriaen van de Venne', gastcollege voor het vak *Nederlandse letterkunde: vroegmoderne literatuur: capita selecta*, KU Leuven, online, 28 april
- 'Vermeer en het Mauritshuis', lezing voor de Vereniging Rembrandt, Mauritshuis, 19 augustus
- 'Adriaen van de Venne als (zelf)portrettist in Middelburg', expertmeeting *Portretten door Zeeuwse Meesters uit de Gouden eeuw*, Stadhuismuseum, Zierikzee, 14 oktober

Q. Buvelot

- 'Rembrandt? That's the Question', Dutch Masters Foundation, online, 25 februari
- 'Welcome', CODART congres *The Reputation of Dutch and Flemish Art: Who Decides?*, online, 31 mei
- 'Kunst als collectieobject: Oude kunst. Over het verzamelbeleid van het Mauritshuis', lezing voor studenten Universiteit Utrecht o.l.v. Chris Stolwijk, online, 14 oktober
- 'Adriaen Coorte en de Canon', lezing tijdens feestelijke presentatie van publicatie CODART Canon, Mauritshuis, 4 november

F. Cliné

- 'Het digitale conditierapport van het Mauritshuis', college Reinwardt Academie Amsterdam, online, 9 februari
- 'Het digitale conditierapport van het Mauritshuis', cursus Bonnefantenmuseum, 18 juni

M. Gosselink

- 'Impact door maatschappelijk engagement en debat', 207ste plenaire SWR-conferentie *Zin en impact: nieuwe wegen*, webinar KNAW, 15-16 januari
- 'Rembrandt? That's the Question', Dutch Masters Foundation, online, 25 februari
- 'Female painters presented', webinar Asia World Forum, Hong Kong, 7 september
- 'New Research of the Biography of Johan Maurits van Nassau-Siegen, the First Owner of the Mauritshuis', Sustainable Dialogues-conferentie *Presenting history in museums: from contested to connected? / Openness as a Strategy*, St. Petersburg-Amsterdam, 4 oktober
- 'Vrouwen in het Mauritshuis', *Funding Mothers* jaarbijeenkomst, Women Inc., Mauritshuis, 12 oktober
- College museumdirecteuren voor *School of Life*, Amsterdam, 26 oktober
- 'Facelifts & Makeovers', Dutch Masters Foundation, Sotheby's, Londen, 11 november
- 'Preek van de Leek', Kloosterkerk, Den Haag, 14 november

F. Hameetman

- 'Programmeren in het Gigapixelmuseum', *MuseumNext* Digital Collections Summit 2021, 24 november [met F. de Wit]

A. van Loon

- 'Beauty is skin deep: The skin tones of Vermeer's Girl with a Pearl Earring', NICAS Colloquium, online, 4 maart
- 'Imaging examination of Johannes Vermeer's Girl with a Pearl Earring', Summer School *Diagnosis in Heritage Science*, University of Pisa, online, 7 september
- 'The Night Watch: palette', *2nd Operation Night Watch Symposium. Highlights research results and introduction treatment plan*, Rijksmuseum, Amsterdam, 8 december

S. Meloni

- 'Jan Steen's eclectic use of green and blue pigments', ICOM-CC 19th Triennial Conference, Beijing, 19 mei
- 'Facelifts & Makeovers', lezing voor Kunstkring Doorn, 18 november

C. Pottasch

- 'Public conservation at the Mauritshuis: Educating the technical art historians of the future', ICOM-CC 19th Triennial Conference, Beijing, online, 17 mei [met A. Vandivere]
- 'Public conservation at the Mauritshuis: Educating the technical art historians of the future', NICAS colloquium, online, 25 november [met A. Vandivere]

M. van der Steenhoven

- 'Collectiehulpverlening in het Mauritshuis', theoretische gastles voor de Minor Collectiemanagement Reinwardt Academie Amsterdam, online, 8 april
- 'Projectmatig analyseren & omgaan met waterisico's', theoretische gastles voor de Minor Collectiemanagement Reinwardt Academie Amsterdam, online, 20 mei
- 'Onderzoek naar zuuraanvallen op olieverfschilderijen en het gebruik van canisters ter mitigatie', presentatie voor leden van het Haags Preventienetwerk, online, 25 mei

A. van Suchtelen

- 'Vervlogen – geuren in kleuren', lezing Vrouwenclub/lyceumclub Amsterdam, online, 17 februari
- 'The Tulip and Dutch Painting of the Golden Age', 'Dutch Flower Still Lifes of the 17th Century', NBTC *Holland Tulpenland*, Monster, 20 april
- 'Vervlogen – geuren van het verleden weer tot leven', webinar in de serie Rijk der zinnen van de Werkgroep Achttiende Eeuw, 6 juli

- 'Fleeting – Scents in Colour', lezing VU Summer School, online, 20 juli
- 'Ruiken aan de kunst – Over kunst en geur in de 17de eeuw', Mini Masterclass Vereniging Nederlandse Kunsthistorici, PAN Amsterdam, 20 november

A. Vandivere

- 'The Girl in the Spotlight', lezing voor Statens Museum voor Kunst (SMK), Kopenhagen, online, 23 februari
- 'A translucent flesh-coloured primuerset: Intermediate layers in Jheronimus Bosch's paintings', presentatie voor studenten o.l.v. Al Acres, Georgetown University, Washington, D.C., online, 29 april
- 'Conservation Conversation', presentatie voor deelnemers Conservation and Research workshop o.l.v. Peter Miller, Bard Graduate Centre / Alliance of Museums of the Historically Black Colleges and Universities, online, 1 juni
- Zie: C. Pottasch

S. Verdel

- 'Digital Engagement in het Mauritshuis', inspiratiesessie op het online Drents museumcongres, online, 8 maart
- 'Virtual Galleries', eenmalig college uit de collegereeks Changing perspectives: the science of optics in the visual arts aan Harvard University, online, 1 april
- 'The Mauritshuis Gigapixel museum', presentatie op het World Museum Forum, Hong Kong, online, 7 september
- 'Hoe is het nu met het Mauritshuis?' Introductie op de Nationale Toerisme top van de NBTC, online, 23 september

L. van der Vinde

- 'Een rol vinden in verandering', workshop voor het trainingsprogramma *Digitaal Dekoloniseren*, Reinwardt Heritage Lab, 11 februari

- 'Johan Maurits and the Mauritshuis', webinar American Friends of the Mauritshuis, 14 april
- 'Shifting View of Johan Maurits', *Sharing Stories on Contested Histories*, RCE en Reinwardt Academie, online, 15 april
- 'The Shifting View of Frans Post's *View of Itamaracá Island* in the Mauritshuis', webinar *Art Museums and the Legacies of the Dutch Slave Trade: Curating Histories, Envisioning Futures. PART IV: The Work of Objects – Art Museums and the Legacies of the Dutch Slave Trade*, Center for Netherlandish Art, Harvard Art Museums, Harvard's Department of History of Art and Architecture, 23 april
- 'Changing Views of Johan Maurits and the Mauritshuis Collection', CODART congres *The Reputation of Dutch and Flemish Art: Who Decides?*, online, 31 mei
- 'Johan Maurits en slavernij', onderdeel van de stadswandeling *Den Haag en slavernij* voor Ketil Koti, georganiseerd door Het Nationale Theater, Pasado Presente en Mauritshuis, Den Haag, 30 juni-1 juli
- 'Johan Maurits en het Mauritshuis', presentatie voor de Raad van Toezicht van het Bonnefantenmuseum, Mauritshuis, 11 september
- 'Vrouwen in het Mauritshuis', *Funding Mothers* jaarbijeenkomst, Women Inc., Mauritshuis, 12 oktober
- 'Shifting or Moving Image at the Mauritshuis...', *2021 Embassy Edition of the Training Sharing Stories on Contested Histories*, RCE en Reinwardt Academie, online, 12 november

Publicaties Mauritshuis

- *Vervlogen – geuren in kleuren*, Den Haag–Zwolle 2021 (Nederlandse en Engelse editie), door A. van Suchtelen, L. Marx, met bijdragen van J.E. Abrahamse, I. Huysman, B.M. du Mortier, C. Verbeek
- *Jacobus Vrel: Searching for Clues to an Enigmatic Artist. With a catalogue raisonné*, München–Parijs–Den Haag 2021 (Duitse, Franse en Engelse editie), door Q. Buvelot, B. Ebert, C. Tainturier, met bijdragen van B. Bakker, P. Bakker, P. Klein, K. Leonhard, J. Rinnooy Kan, J. Pacilly, H. Stege, D. J. de Vries, J. Wagner
- *Mauritshuis in focus*, jaargang 34 (2021), nrs. 1–3 (tweetalige editie), onder redactie van Q. Buvelot et al.
- *Jaarverslag 2020: Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis Galerij Prins Willem V*, Den Haag 2021 (Nederlandse en Engelse editie), onder redactie van R. Jongejan

Overige publicaties medewerkers

Uitgezonderd publicaties in *Mauritshuis in focus* 34 (2021), nrs. 1–3

M. Albrecht

- ‘Jan Steen’s eclectic use of green and blue pigments’, in: J. Bridgland (red.), *Transcending Boundaries: Integrated Approaches to Conservation. ICOM–CC 19th Triennial Conference Preprints, Beijing, 17–21 May 2021*, Parijs 2021 [met S. Meloni, A. van Loon, R. Haswell, V. Gonzalez, O. de Noord]

E. Buijsen

- ‘Adriaen van de Venne’, in: *De Gruyter. Allgemeines Künstler–Lexikon*, dl. 112, Berlijn, Boston 2021, pp. 413–414
- ‘Klein formaat, grote zeggingskracht’, *Bulletin van de Vereniging Rembrandt* 31 (2021), nr. 2, pp. 34–36
- ‘Een bijzonder zelfportret van Adriaen van de Venne voor het Mauritshuis’, *Nieuwsbrief Vrienden van het Kunsthistorisch Instituut in Florence* 27 (december 2021), pp. 6–7

Q. Buvelot

- ‘Het maken van een canon: werk in uitvoering’, in: M. Beekman, R. van Gulick (red.), *100 meesterwerken Nederlandse en Vlaamse kunst 1350–1750: CODART Canon*, Amsterdam 2021, pp. 8–11 [met Friso Lammertse]
- ‘Oranjezaal’, in: M. Beekman, R. van Gulick (red.), *100 meesterwerken Nederlandse en Vlaamse kunst 1350–1750: CODART Canon*, Amsterdam 2021, pp. 168–169
- ‘In Memoriam Ben Broos (1944–2019)’, *Kroniek van het Rembrandthuis* (2020), nr. 93; <https://doi.org/10.48296/KvhR2020.05>

- ‘[Levensbericht] Bernardus Petrus Jozef (Ben) Broos’, *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden 2019–2020*, Leiden 2021, pp. 72–82

M. Gosselink

- ‘De stand van denken over slavernij in Nederland’, in: E. Sint Nicolaas e.a., *Slavernij*, Amsterdam 2021, pp. 290–308 [met K. Fatah–Black]
- *Het Kerstverhaal van IA het ezeltje*, Zwolle 2021 [met tekeningen van T. Tjong–Khing]

F. Hameetman

- ‘Museum Visits on a Doctor’s Prescription. A Path to Positive Health?’, in: *Arts Management Quarterly ‘Arts Management and Health’* 137 (november 2021), pp. 25–32 [met M. Vermeulen, E. Loots, P. Berkens]

A. van Loon

- ‘Numerical modeling of metal soap formation and microcracking in historical oil paintings’, in: J. Bridgland (red.), *Transcending Boundaries: Integrated Approaches to Conservation. ICOM–CC 19th Triennial Conference Preprints, Beijing, 17–21 May 2021*, Parijs 2021 [met G. Eumelen, E. Bosco, A. Suiker, P. Iedema, J. Hermans, K. Keune]
- ‘Reflectance imaging spectroscopy (RIS) for Operation Night Watch: challenges and achievements of imaging Rembrandt’s masterpiece in the glass chamber at the Rijksmuseum’, in: *Sensors* 21 (2021), art. 6855 [met F. Gabrieli, J.K. Delaney, R.G. Erdmann, V. Gonzalez, P. Smulders, R. Berkeveld, R. van Langh, K. Keune]

- Zie M. Albrecht

- Zie S. Meloni

S. Meloni

- ‘Shimmering still life: exploring Cornelis de Heem’s remarkable use of orpiment from his period in The Hague’, in: W. Partridge (red.), *AIC Paintings Specialty Group*

Postprints, vol. 32, 47th Annual Meeting, Mohegan Sun, Uncasville, CT, 13–18 May 2019, Washington DC 2021, pp. 87–100 [met E. Nigro, R. Haswell, A. van Loon, A. Vandivere]

- Zie M. Albrecht

C. Pottasch

- ‘The Restoration(s) of Rembrandt’s “Saul and David” between 1898 and 1900’, in: E. van Duijn, P. Noble (red.), *Rembrandt Conservation Histories*, Amsterdam 2021, pp. 153–160 [met S. Smelt, P. Noble]

- Zie A. Vandivere

A. van Suchtelen

- ‘Willem van Haecht, *De kunstkamer van Cornelis van der Geest*’, in: M. Beekman, R. van Gulick (red.), *100 meesterwerken Nederlandse en Vlaamse kunst 1350–1750: CODART Canon*, Amsterdam 2021, pp. 138–139
- ‘Jan Steen’s Histories’, in: A. K. Wheelock Jr., L. Yeager–Crasselt (red.) *The Leiden Collection Catalogue*, New York 2021; <https://theleidencollection.com/essays/jan-steens-histories/>

A. Vandivere

- ‘Time-dependent variation of lead isotopes of lead white in 17th century Dutch paintings’, *Science Advances* 7 (2021), nr. 49; <https://www.science.org/doi/10.1126/sciadv.abi5905> [met P. D’Imporzano, K. Keune, J. Koornneef, E. Hermens, P. Noble, G. Davies]
- ‘Public conservation at the Mauritshuis: Educating the technical art historians of the future,’ *Transcending Boundaries: Integrated Approaches to Conservation*, *ICOM–CC 19th Triennial Conference Preprints*, Beijing 2021 [met C. Pottasch]

- Zie S. Meloni

Ⓜ Restauraties & behandelingen; materiaaltechnisch onderzoek

Afgerond:

- Balthasar van der Ast, *Bloemen in een Wan-Li-vaas*, [INV. 1073]
- Gerard ter Borch, *De briefschrijfster*, [INV. 797]
- Ambrosius Bosschaert de Oude, *Vaas met bloemen in een venster*, [INV. 679]
- Frans van Mieris de Oude, *Het oestermaal*, [INV. 819]
- Willem van Mieris, *Kruidenierswinkel*, [INV. 109]
- Caspar Netscher, *Portret van Johan de Witt (1625-1672)*, [INV. 716]; overgedragen aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Adriaen van Nieulandt, *Maurits (1567-1625) en Frederik Hendrik (1584-1647), prinsen van Oranje, op het strand van Scheveningen*, [INV. 476]; overgedragen aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Godefridus Schalcken, *Portret van koningstadhouder Willem III (1650-1702)*, [INV. 158]
- Jacob Seisenegger, *Portret van Elizabeth van Oostenrijk (1526-1545), op 4-jarige leeftijd*, [INV. 269]
- Jacob Seisenegger, *Portret van Anna van Oostenrijk (1528-1590), op 2-jarige leeftijd*, [INV. 270]
- Jan Vermeulen, *Stilleven met boeken, een globe en muziekinstrumenten*, [INV. 662]
- Bonifazio Veronese, *Een martelares*, [INV. 344]

- Michaelina Wautier, *De opvoeding van Maria*; in langdurig bruikleen van particuliere collectie, door bemiddeling van de Hoogsteder Museum Stichting

Gestart in 2021 of eerder:

- Pieter de Hooch, *Een binnenplaats met een rokende man en een drinkende vrouw*, [INV. 835]
- Rembrandt van Rijn (?), *Studie van een oude man*, [INV. 560]
- Rembrandt van Rijn (?), *Tronie van een oude man*, [INV. 565]
- Rembrandt van Rijn (atelier kopie), *Portret van Rembrandt (1606-1669) met ringkraag*, [INV. 148]
- Bernard Zwaerdecroon, *Portret van twee kinderen in pastorale kleding*, [INV. 675]

Materiaaltechnisch onderzoek:

- 31 schilderijen onderzocht ten behoeve van het project *Bestandscatalogus stillevens*, met financiële steun van de Stichting de Johan Maurits Compagnie (JMC)
- 19 schilderijen onderzocht ten behoeve van andere projecten.

Michaelina Wautier, *De opvoeding van Maria*, 1656

Redactie

Renée Jongejan

Eindredactie

Gerbrand Korevaar

Coördinatie

Eveline Stoffers

Met bijdragen van

Edwin Buijsen

Quentin Buvelot

Faye Cliné

Martine Gosselink

Femke Hameetman

Renée Jongejan

Anneloes Ligtenberg

Kristel van der Linden

Giovanna Martinez

Marty Plas

Mike van der Steenhoven

Ariane van Suchtelen

Onno Wittenberg

Vertaling

Tekom International

Fotografie

Ivo Hoekstra

Margareta Svensson

Lars van den Brink

Richard Fransen

Ontwerp en opmaak

Objekt Studio

Mauritshuis^{Den Haag}